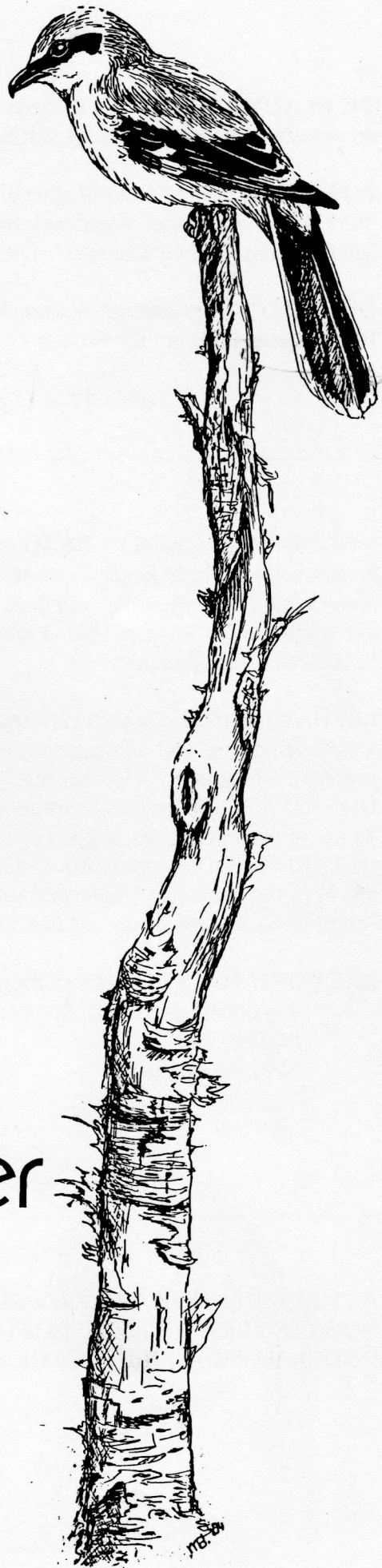

de blauwe klauwier

JAARGANG 21 NO. 2

PERIODIEK VAN VOGELWERKGROEP DE KEMPEN

DE BLAUWE KLAUWIER is een uitgave van VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN", en verschijnt in principe 4 keer per jaar.

LOSSE ABONNEMENTEN zijn verkrijgbaar door storting van *f* 17,50 op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "abonnement Blauwe Klauwier". De portokosten zijn in de prijs inbegrepen.

DE REDACTIE bestaat uit: Willem Veenhuizen en Jan Wouters.

Het redactie-adres is: De Braken 11
5541 AC Reusel
tel. 04976-42391

VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN" beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de, in het wild levende, vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin, voorlichting, educatie en beheerswerkzaamheden.

LIDMAATSCHAP kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van de Vogelwerkgroep. Het lidmaatschap begint met een proeflidmaatschap van 3 maanden. De contributie bedraagt *f* 45,-- per jaar; studenten betalen *f* 35,-- en gezinsleden *f* 22,50. DONATEURS die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom. Donateurs die *f*25,-- of meer schenken, krijgen een jaar lang de Blauwe Klauwier toegezonden. BETALING van de contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "contributie Vogelwerkgroep" dan wel "donatie Vogelwerkgroep".

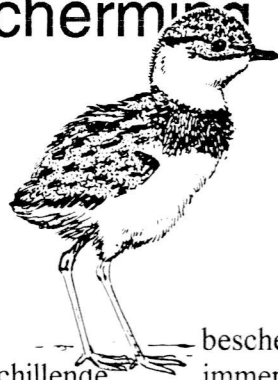
HET POSTADRES van het secretariaat luidt als volgt:

Vogelwerkgroep "De Kempen"
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven.

ARTIKELN UIT DE BLAUWE KLAUWIER MOGEN WORDEN OVERGENOMEN, NA VOORAF VERKREGEN SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE REDACTIE, ONDER VERMELDING VAN DE BRON.

Weidevogelbescherming in De Kempen: het begin is er.

PEER BUSINK

Geen broedsel meer

In mei 1993 zag ik dat verschillende paartjes Grutto's in een weidegebied bij Diessen samen aan het foerageren waren. Op zich niks bijzonders, maar wel wanneer ze in de broedtijd bij nadering door een mens in hun territorium, zonder geluid te maken opvliegen en een eindje verderop weer doorgaan met foerageren. Conclusie: ze hebben geen broedsel meer om voor te zorgen.

Aan het gras te zien was dat ook wel te begrijpen, de evenwijdige lijnen van de mestinjector waren nog duidelijk zichtbaar. Nog triester is, dat het bekend is dat Grutto's vrijwel geen tweede broedsels maken. Dus voor niks misschien wel uit Mauritanië of Marokko teruggekomen om hier je nest met inhoud te laten doorsnijden.

Als vogelaar trek je je het lot van die verstoorde weidevogels aan. In eerste instantie kun je natuurlijk niks doen. Je kunt jezelf geruststellen door te zeggen dat je dat landbouwgeweld toch niet tegen kunt houden, en dat de boer niet de moeite neemt om zijn machine voor een nest te laten stoppen. Ondanks die overmacht moet er toch, misschien op kleine schaal, iets voor deze vogels te doen zijn.

Handleiding weidevogelbescherming

Toen we tijdens een ledenbijeenkomst over de weidevogelproblematiek praatten, was de animo om een "reddingsactie" op te zetten gering. Voor velen was kennelijk de Kempen een te groot gebied, om met een clubje de weilanden door te struinen. En de tendens was ook, dat een boer wel andere problemen aan zijn hoofd zou hebben dan het

beschermen van weidevogels. Hij moet immers produktie maken! Dus een boer zit heus niet te wachten op een paar weidevogelbrigadiertjes.

Ondanks deze mineurstemming wilde ik toch iets doen. Een handleiding schrijven voor de boer, waardoor hij zelf aan de slag kan wanneer hij dat zou willen, leek me een goed alternatief. Edwin merkte toen op dat wanneer je een boer wilt bereiken, je dit moet doen via zijn organisatie. Daar heb ik over nagedacht.

In het land heb ik informatie opgevraagd van instanties die mogelijkerwijs iets aan weidevogelbescherming deden. Het bleek dat men vooral in Noord-Holland en in Overijssel al praktisch bezig was, en in 1987 en 1992 waren al handleidingen uitgegeven over weidevogelbescherming.

Maar in die handleidingen werd niets vermeld over mestinjectoren (die in 1994 verplicht werden). Verder werden er vogelsoorten besproken die bij ons niet als broedvogel voorkomen. En er werd naar mijn mening veel te veel tekst gebruikt waardoor de latente zelfwerkzaamheid van een boer meteen gedooft zou worden.

Daarom zelf maar een handleiding maken, toegespitst op de zelfwerkzaamheid van de boer en alleen die vogels behandelen die de Kempische boer al kent, of makkelijk zal kunnen herkennen. Aan Harold had ik gevraagd of hij voor de tekeningen wilde zorgen.

Toen het concept (nog zonder de tekeningen) klaar was, heb ik de NCB geschreven, en gevraagd of zij het zinvol vonden om zo'n handleiding onder hun leden te verspreiden, en hoe dat dan zou moeten

Grote belangstelling

Een week later (februari 1994) werd ik voor een gesprek uitgenodigd in Tilburg. Ze waren erg enthousiast. Ze hadden van het concept kopieën gemaakt en die alvast naar de districtsvoorzitters opgestuurd met een begeleidende brief erbij, waarin het verzoek stond, om bij hun achterban de weidevogelbescherming te promoten.

Vanwaar die hartstochtelijke medewerking vroeg ik me af. Het is toch te naïef, om te denken dat de NCB zich opeens de teloorgang van weidevogels zo aantrok. Even later werd het me wat duidelijker. O.k., men vindt het zielig dat een nest met eieren wordt opengereten, maar... door praktische weidevogelbescherming kan het imago van de boer bij de burger opgevijseld worden. Dit als tegenhanger van de alleen maar strontspuitende boer, die in zijn tractor het land op en neer rijdt.

Twee weken later waren de handleidingen (nu met de tekeningen) klaar. Ik had de namen van de voorzitters gekregen, en moest maar aan ze vragen hoeveel exemplaren ze wilden hebben, voor de boeren die positief tegenover weidevogelbescherming stonden.

Binnen een week was de stapel van 150 exemplaren verspreid, en moesten er weer 150 bijgedrukt worden. Weer een week later waren er ± 260 exemplaren via de voorzitters over de Kempen verspreid.

Evaluatie na 1 jaar:

En wat is ervan terecht gekomen? Natuurlijk hebben de weidevogels in 1994 ook een belabberd jaar gehad. Maar toch zo hier en daar is er iets gebeurd.

– Er is een groep boeren die gezamenlijk een inspanningsverklaring hebben getekend (omgeving Peelven, gemeente Sterksel) om weidevogels in het vervolg zoveel mogelijk te beschermen.

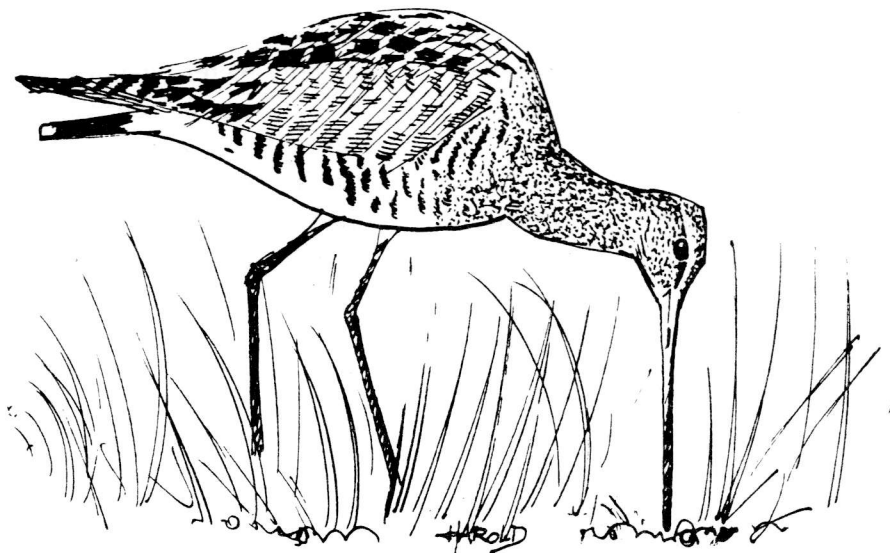
– Er is een groep boeren (omgeving Middelbeers) die met weidevogelbescherming verder wil.

– Het Brabants Landschap heeft ± 50 nestbeschermers ter beschikking gesteld.

– Ondanks dat mijn adres of telefoonnummer niet in de handleiding was vermeld, hebben boeren mij toch gebeld, om Grutto-nesten te komen markeren. De reden hiervoor was, dat het gras de volgende dag gemaaid moest worden, of dat binnenkort de maïs moest worden bespoten.

– Ondanks alle drukke (dagelijkse) werkzaamheden heb ik toch de gelegenheid gehad om 18 nesten van Kievit, 1 van Veldleeuwerik, 1 van Grutto, 1 van Slob-eend! te kunnen markeren.

– Onverwacht kwamen verderop in het jaar, verzoeken uit verschillende delen van het land binnen om toezending van een exemplaar van de handleiding.

Cursus voor vrijwilligers

Er zijn boeren die nergens naar kijken, die denken dat Scholeksters net zo als Eksters geschoten moeten worden omdat ze schadelijk zijn. Er zijn ook boeren die expres een weidevogelnest zullen vernielen, omdat ze bang zijn dat wanneer er veel weidevogels op hun land broeden, de kans bestaat dat zij uitgeboerd raken omdat hun weidegrond als natuurgebied geclaimd kan worden.

Het is mij ook gebleken dat er toch redelijk veel boeren zijn die rekening willen houden met nesten. Wanneer het kan, willen ze best de landbouwmachine omhoog trekken om het nest te sparen, of er omheen rijden. Er zijn zelfs loonwerkers die hierop letten. Maar het ontbreekt een boer de tijd, om aandacht te besteden aan het zoeken van nesten. De broedtijd valt voor de boer in een periode, dat er van alles en nog wat op het bedrijf moet gebeuren, en dan ook nog het liefst allemaal tegelijk.

Een aantal boeren heeft dan ook te kennen gegeven dat ze er geen bezwaar

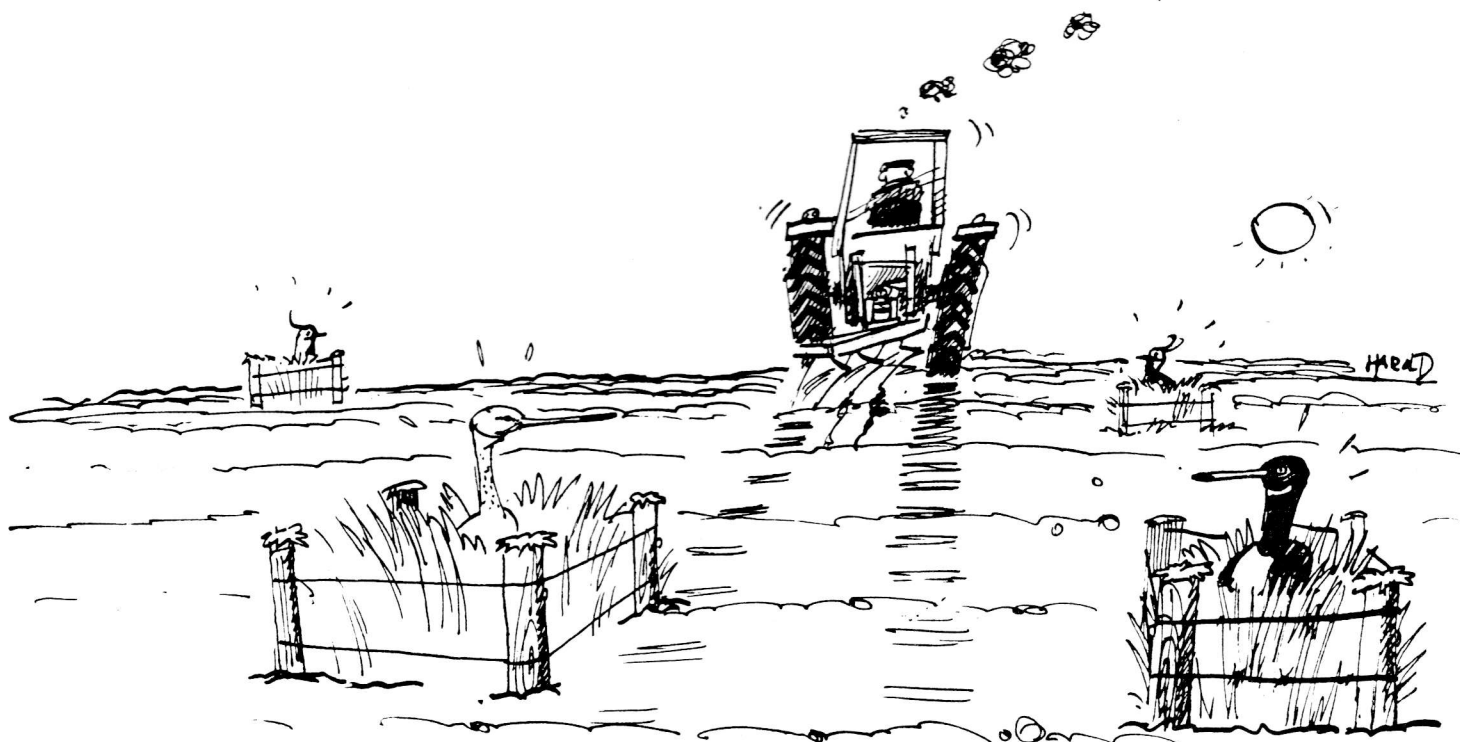
tegen hebben, wanneer hun land onder de hoede van een vrijwilliger komt te staan, die voor weidevogelbescherming zal zorgen. Dat met vrijwilligers goede resultaten bereikt kunnen worden bewijzen wel Leenderstrijp (in 1994 o.a. 6 Grutto's, 2 Wulpen, 3 Scholeksters) en de Strijpsche Kampen (in 1994 o.a. 8 Grutto's, 2 Wulpen, 2 Scholeksters).

Daarom lijkt het ons (Martien Pennings, Jac Seijkens en mij) zinvol om een cursus samen te stellen voor vrijwilligers. Het concept is al gemaakt, maar.... sinds mei 1994 is in Nederland een landelijke coördinator aangesteld die o.a. een cursus zou gaan maken met dia's enz. Daar wachten we nog (steeds) op.

We zijn van plan om wanneer die cursus er is (de zijne of de onze), via de nieuwsmedia in de regio's vrijwilligers te vragen, die zich in hun omgeving willen gaan inzetten voor de weidevogels.

Dit is inmiddels gebeurd (Red.)

Wordt vervolgd

BROEDVOGELINVENTARISATIE VAN MIRANDOLLES HEIKE IN 1994

FRED DE BLOM

Gebiedsbeschrijving

Ik kan me voorstellen dat jullie het natuurgebied het Mirandolles Heike niet kennen. Daarom even een kleine kennismaking. Het Mirandolles Heike is een natuurgebiedje dat ingeklemd ligt tussen de snelweg A67 en de weg van Steensel naar Eersel ter hoogte van het gehucht de Hoge Hees.

Ongeveer 11 hectare van het terrein is eigendom van Natuurmonumenten en bestaat uit loof- en dennenbos met een rijke ondergroei van loofhout en enkele graslandjes met houtwallen. Het bezit van Natuurmonumenten omvat verschillende losse percelen, afgewisseld met bossen en houtwallen van andere eigenaren. Het hele

geïnventariseerde terrein is tussen de 20 en de 25 hectare.

Methode en resultaten

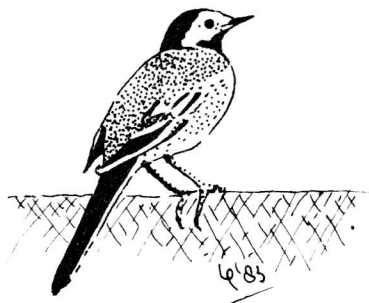
De broedvogelinventarisatie is uitgevoerd door Fred de Blom, twee keer terzijde gestaan door Willem Veenhuizen en zes keer door Anita Greve. In de periode tussen 12 maart en 15 juli is het gebied op 47 dagen bezocht ten behoeve van de inventarisatie, inclusief een uilenonderzoek op 20 juni van 21.45 uur tot 22.30.

Er is geïnventariseerd op nesten en jongen maar natuurlijk ook op zangposten en ander territoriumgedrag.

De resultaten zijn samengevat in onderstaande tabellen.

In Mirandolles Heike aanwezige broedvogels waarvan het broeden niet is vastgesteld.

<i>Soort</i>	<i>Bijzonderheden</i>
Blauwe Reiger	1 paar aanwezig
Buizerd	jachtterritorium van 2 paar
Boomvalk	1 exemplaar aanwezig
Patrijs	1 koppel aanwezig
Halsbandparkiet	1 exemplaar aanwezig
Zwarte Specht	1 mannetje aanwezig
Witte Kwikstaart	5 doortrekkers
Merel	14 solitaire mannetjes
Vuurgoudhaantje	1 koppel aanwezig
Spreeuw	±40 individuen aanwezig

Broedvogels waarvan daadwerkelijk broeden in 1994 is vastgesteld op Mirandolles Heike.

<i>Soort</i>	<i>Aantal broedparen</i>	<i>Aantal jongen</i>
Havik	1	3
Sperwer	1	3
Buizerd	1	3
Torenvalk	1	3
Houtduif	5	4
Koekoek	2 mannetjes 1 vrouwtje	1
Ransuil	1	3
Groene Specht	3	9
Grote Bont Specht	2	6
Kleine Bonte Specht	1	6
Witte Kwikstaart	2	12
Winterkoning	7	28 waargenomen
Heggemus	1	6
Roodborst	4	22
Merel	2	0
Zanglijster	4	15
Grote Lijster	3	12
Tuinfluit	1	4
Zwartkop	4	5 eerste broedsel 18 tweede broedsel
Tjiftjaf	5	15
Fitis	1	6
Goudhaantje	3	23
Grauwe Vliegenvanger	3	9
Staartmees	15	±120
Kuifmees	1	6
Zwarte Mees	4	18 waargenomen
Pimpelmees	7	8 van 1 paar
Koolmees	14	22
Boomklever	1	6
Boomkruiper	6	12 eerste broedsel 25 tweede broedsel
Ekster	4	4 van 2 paar
Kauw	14	7 van 2 paar
Zwarte Kraai	3	4 van 1 paar
Spreeuw	1	4
Vink	9	35

DE GROTE KAART: LOSSE WAARNEMINGEN VAN BROEDVOGELS IN 1993 EN 1994

HANS HERMANS & PIETER WOUTERS

Sinds 1993 hangt er tijdens de ledenvergaderingen van Vogelwerkgroep de Kempen een grote kaart van ons werkgebied in de vergaderruimte. Hierop worden door de leden losse waarnemingen van een aantal schaarse soorten met stickers aangegeven. Voorwaarde hierbij is, dat de waarneming aan de SOVON-normen voldoet, meestal als deze tussen de datumgrenzen

Soort	1993	1994
Grutto	x	x
Ransuil	-	x
Nachtzwaluw	-	x
Kuifleeuwerik	-	x
Boomleeuwerik	-	x
Veldleeuwerik	x	x
Gele Kwikstaart	-	x
Nachtegaal	x	x
Roodborsttapuit	x	x
Wielewaal	x	-
Kruisbek	-	x
Geelgors	x	x

valt. Om welke soorten het gaat en in welke jaren ze ingetekend zijn, is af te lezen uit de tabel.

Per jaar per soort zijn kaartjes gemaakt, gerasterd met de atlasblok-nummering. Gegevens die achteraf pas bekend zijn geworden (vaak door niet-leden verzameld) zijn omcirkeld op de kaartjes aangegeven. Ieder kaartje geeft alleen maar een indruk van de verspreiding van een soort, is dus nooit volledig, behalve wellicht bij de Kuifleeuwerik. Aanvullende gegevens zijn altijd welkom!

Opmerkingen per soort:

Wielewaal: water plus hoog loofhout lijkt de geschikte plek voor deze soort. Hij staat voor 1995 weer op het lijstje.

Roodborsttapuit: in 1994 is het agrarisch gebied waarschijnlijk minder door leden bezocht.

Geelgors: hetzelfde verhaal als bij de Roodborsttapuit, of is er toch een neergang geweest?

Nachtegaal: spectaculaire waarnemingen van 3 en 4 exemplaren bij elkaar lijken voor een toename te zorgen.

Grutto: de SOVON-norm eist 2 waarnemingen, waarvan 1 in de korte periode tussen 15 april en 10 mei. In 1994 zijn er 11 waarbij geen tweede waarneming is aangetekend.

Veldleeuwerik: de aantallen op de heide zijn niet bij te houden, daarom wordt de soort vanaf 1995 alleen van het agrarisch gebied ingetekend.

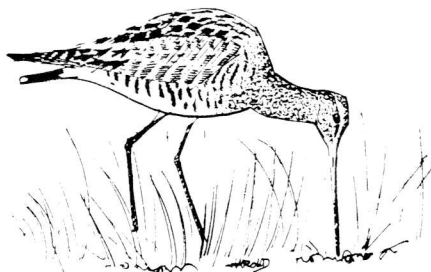
Gele Kwikstaart: in 1994 nog maar 5, of toch nog 5?

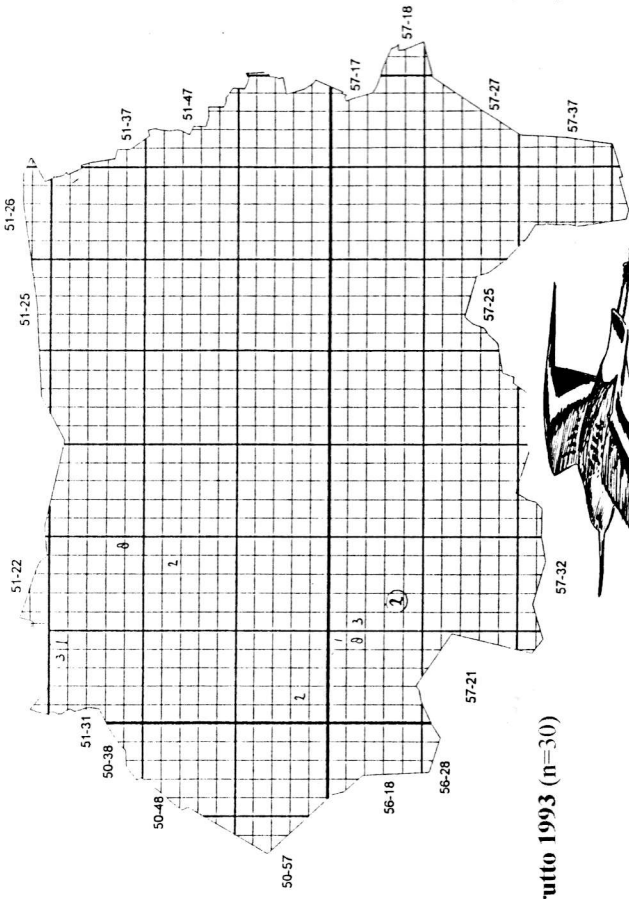
Kruisbek: ook bij deze soort zijn twee waarnemingen vereist.

Kuifleeuwerik: het verhaal van de tien kleine negertjes? Toen waren er nog 9, volgend jaar?

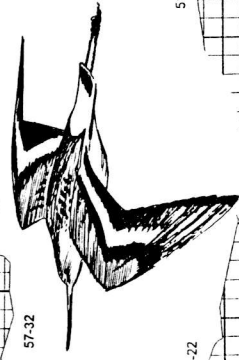
Nachtzwaluw (geen kaartje) en Ransuil: soorten die overdag stil zijn, dus weinig opgemerkt worden. In 1995 is er extra aandacht voor Nachtzwaluwen, neem de Ransuil mee.

Boomleeuwerik (geen kaartje): de hoge aantallen op de heidevelden maken deze soort zo gewoon dat deze door de leden nauwelijks opgetekend is.

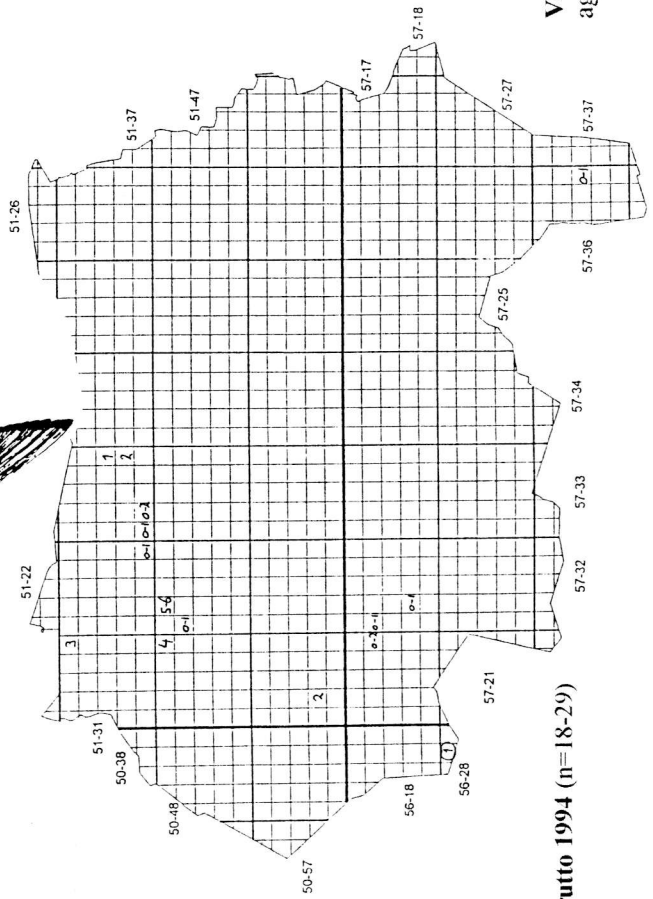

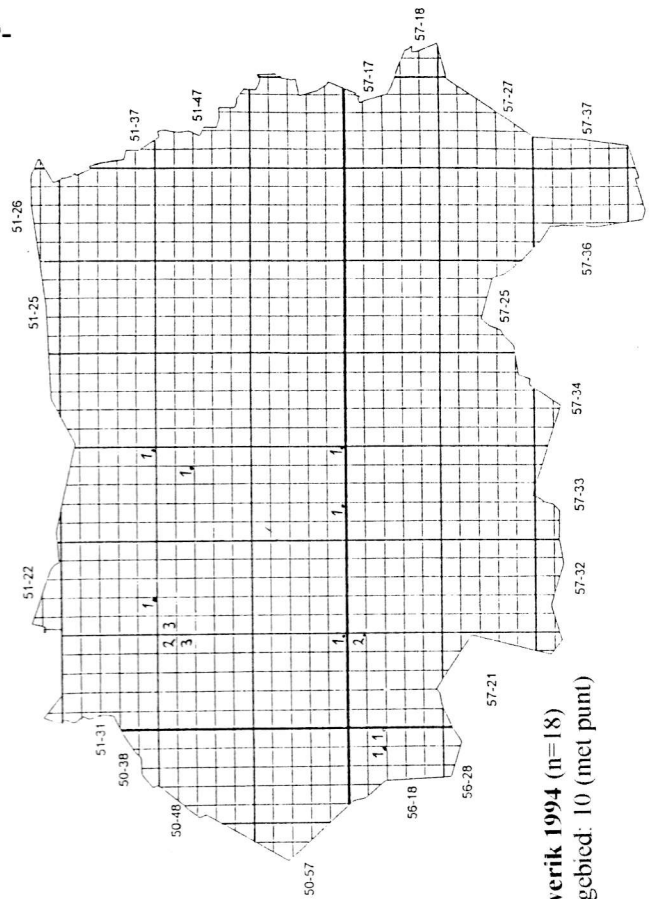
Grutto 1993 (n=30)

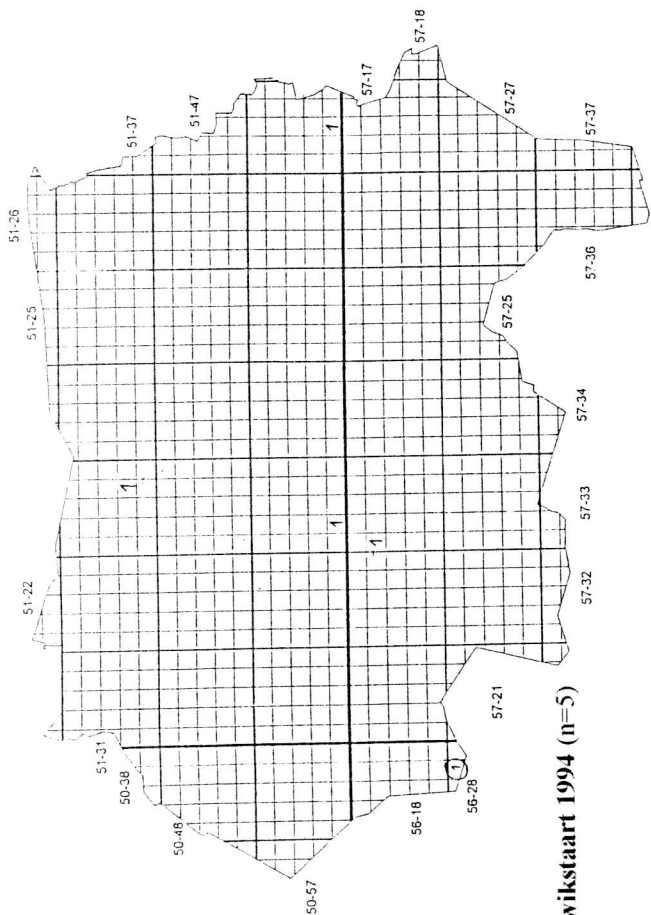
Veldleeuwerik 1993 (n=55)
 agrarisch gebied: 16 (met punt)

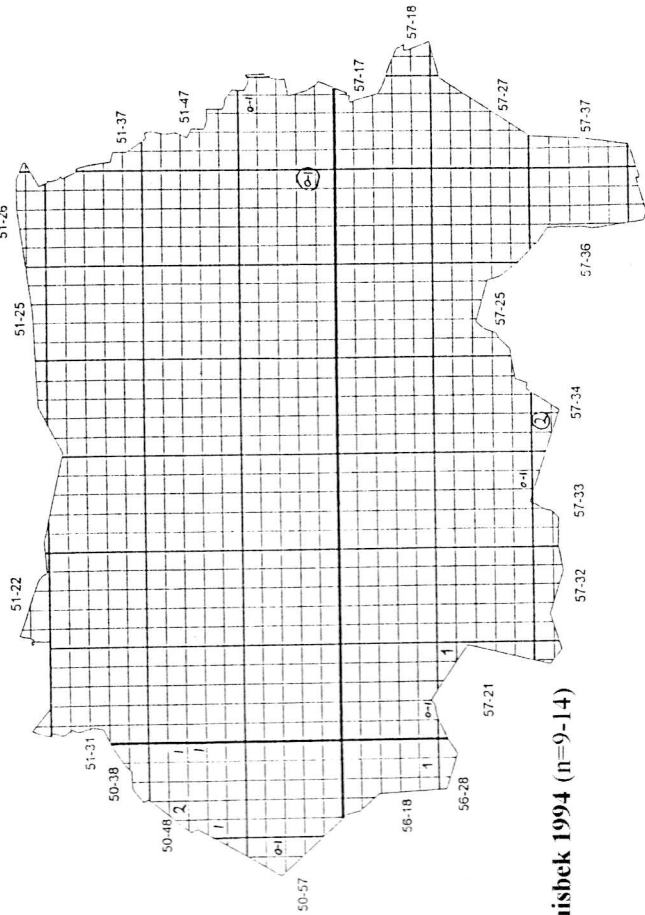
Grutto 1994 (n=18-29)

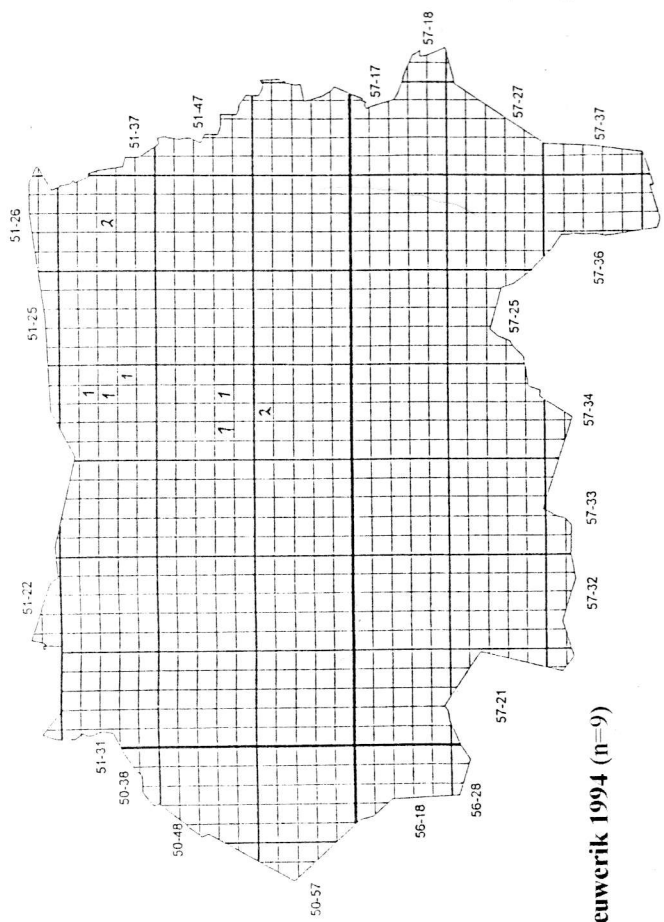
Veldleeuwerik 1994 (n=18)
 agrarisch gebied: 10 (met punt)

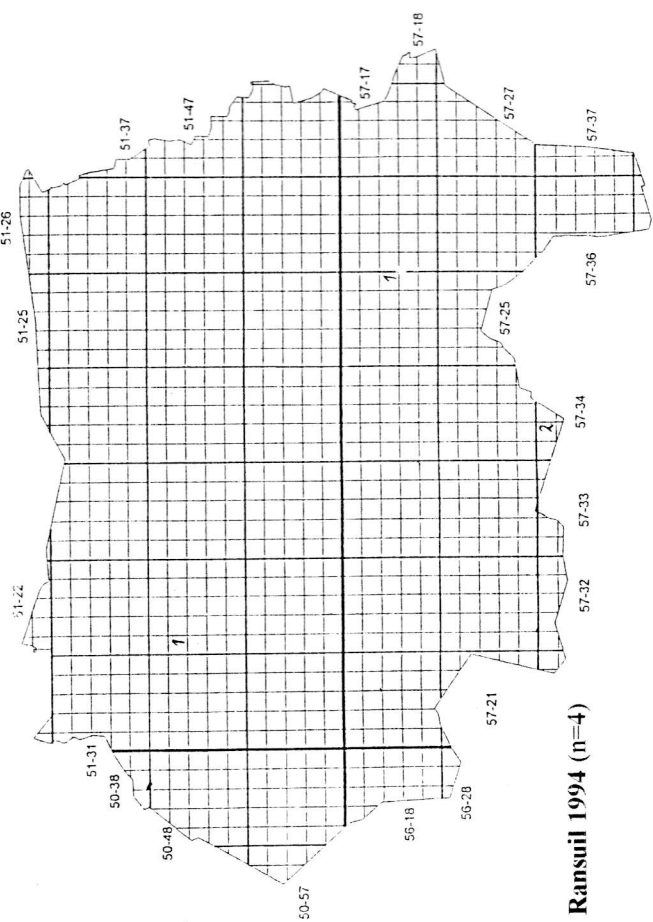
Gele Kwikstaart 1994 (n=5)

Kruisbek 1994 (n=9-14)

Kuifleeuwerik 1994 (n=9)

Ransuil 1994 (n=4)

EKKERSWEIJER WEL EN WEE IN 1994.

PEER BUSINK.

Wand ingestort

Begin januari 1994 kreeg ik van Gerrit Vink een telefoontje met de vraag: Weet jij dat de wand is ingestort?! Nou dat wist ik dus nog niet.

De aanblik was troosteloos, vooral wanneer je dacht aan de hoeveelheid tijd en energie die er door ons was ingestopt. De betonnen wand hadden we driekwart jaar eerder gebouwd en had meteen broedsucces opgeleverd. Ze was bedoeld om het steeds weer terugkerend jaarlijks onderhoud te minimaliseren, wij dachten tot "in lengte van jaren".

Aan de andere kant was het heel interessant om naar de gevolgen van een oerkracht te kijken. Het hele middenstuk was als het ware naar voren weggeknald. Links en rechts stonden nog gedeeltes van de voormalige wand. Ook de onderste 3 lagen waren er nog, zij het vervormd. De bovenste laag was namelijk naar buiten gekruld, waaruit je kon afleiden hoe groot die drukkracht eigenlijk wel geweest moest zijn.

De tweede wand (met de vleermuiskelder) had de natuuraanval beter doorstaan. Wel vertoonde deze wand twee (ver)vaarlijk brede scheuren in verticale richting.

Oorzaken en reconstructieplannen

Samen met Jan van de Nieuwenhuisen (voormalig aannemer) konden we tot enkele conclusies komen ten aanzien van de oorzaak.

De eerste is waarschijnlijk de belangrijkste. Het zand waaruit de wand bestaat is erg leemhoudend (werd toentertijd voor niets door het SRE aan ons ter beschikking gesteld!). Door de hevige regenval in december 1993 heeft dit "zand" erg veel water opgezogen en vastgehouden. Daaruit ontstond de hydrostatische druk tegen de wand. Omdat dit "zand" in de

onderste lagen veel natter was dan bovenin, was deze druk ook voor een belangrijk deel ontstaan door de capillaire werking van dit "zand".

Ten tweede is de wand te hoog. En ten derde is er boven op de wand door het inklinken van het zand een dal ontstaan. Dit deel heeft voor het regenwater als een trechter gewerkt.

Na deze conclusies kon een nieuw plan gemaakt worden. In de nieuwe wand zouden 3 ijzeren I-profielen (gelast in L-vormen) moeten worden aangebracht. Deze constructie zou ervoor zorgen dat de wand niet naar voren kan kantelen. In elke laag moest betonijzer gemetseld worden. De wand zou 2 lagen minder hoog moeten worden. En er moest ander zand gebruikt worden.

De kosten voor deze reconstructie werden geraamd op f 3.500,--. Daarom gingen er opnieuw subsidieaanvragen de deur uit. Het Brabants Landschap betaalde al vrij vlug het leeuwedeel, de provincie vulde het benodigde aan.

Herstelwerkzaamheden

De eerste werkzaamheden bestonden uit het opruimen van het puin. Een deel werd gebruikt als beschoeiing ter versterking van de oever. Voor het restant aan stenen werd een diep gat gegraven, de brokstukken werden hierin gegooid, een beetje geordend, en verder tot boven de grond "netjes" opgetast. Op het laatst werd de bovenkant bedekt met het zand wat eerst uitgegraven was. De bedoeling hiervan was om een wegkruipruimte (overwintering!) voor amfibieën (salamanders!) te creëren.

Verder was het wachten op een periode zonder neerslag want een vrachtwagen gevuld met B-2 blokken of met 10m³ zand, zou ongetwijfeld wegzakken. Die periode duurde tot half maart. Toen

was de grond zo stevig geworden, dat er zwaar materieel overheen kon.

De 3 profielijzers werden met handkracht naar hun plaats gerold (± 160 kg. per stuk). Deze werden met gewapend beton vastgezet aan het bestaande fundament, dat overigens niks geleden had. Vervolgens kon er gemetseld worden. De eerste 10m^3 geel zand werd geleverd. Nadat het cement in de eerste lagen uitgehard was, werd achter de nieuwe muur voorzichtig het zand gestort.

Om de klus op tijd af te krijgen moest er, behalve op zaterdag ook door de week gewerkt worden. Gelukkig waren de weersomstandigheden en de bereidheid van de vrijwilligers van dien aard dat dit ook kon.

Bij het rijzen van de muur werd het duidelijk dat we nog zeker 10m^3 zand nodig hadden. Dat betekende dat we ± 300 kruiwagens op de ouderwetse manier, met het "zeel" (nieuw woord geleerd) naar boven moesten rijden. Om het gevaar te voorkomen dat het inklinkende zand later de gevreesde trechtervormige kuil zou gaan vormen, bleek er later nog 4m^3 zand extra nodig te zijn.

Aan het eind van de eerste week van april waren we klaar. Toen we op zaterdag 9 april nog wat laatste klusjes aan de wand moesten doen, zagen we de eerste drie Oeverwaluwen hoog in de lucht boven ons. (doortrek?)

De tweede wand werd onderhanden genomen nadat de eerste klaar was. De bovenste twee lagen werden eraf gehaald om het totale gewicht te verkleinen. Ook hier was bovenop een grote kuil ontstaan omdat het zand na verloop van tijd was ingeklonken. Er werd zand van de zijkant boven aangebracht om een geleidelijke helling naar achter te krijgen, waardoor het regenwater meteen wegloopt.

De onderste 2 lagen van de nestopeningen werden open gelaten om het drogen van het leem te bevorderen. Uit deze gaten kon je natte glibberige klei graaien, wat we ook deden. Deze natte klei werd met kracht tegen de wand gegooid, waardoor de klodders klei uit elkaar splash-

ten. Zo kreeg deze substantie toch nog een functie, want de onnatuurlijk okergele kleur van vorig jaar werd zodoende gecamouflerd. De wand heeft hierdoor een natuurlijker aanzicht gekregen. Ook deze wand werd door ons verder weer zo goed mogelijk oeverwaluw-vriendelijk ingericht.

Het broedseizoen

De tijd hierna was natuurlijk spannend. Zullen ze deze nog naar vers cement ruikende wand weer accepteren? Vorig jaar hebben ze dat toch ook gedaan.

Twee weken later kleefden de eerste tegen de vernieuwde wand. Kort daarna werd er door hen gegraven. Toch een geruststelling, want daarvoor hadden we het toch allemaal gedaan.

Vanaf de observatieplaats is het broedverloop goed bijgehouden. Guus had een mooi telformulier gemaakt met het vooraanzicht van de wand met alle gaten erop getekend. Hij heeft vanaf deze plaats elke week geïnventariseerd.

Op deze manier kun je de wederwaardigheden van elk broedsel nauwlettend volgen. Eind augustus waren de meeste Oeverwaluwen weer vertrokken. Begin september vlogen de laatste jongen uit.

De balans van het broedseizoen 1994 kon opgemaakt worden. Er zijn 24 eerste en 15 tweede geslaagde broedsels geteld; in totaal dus 39 broedsels. In de bovenste rij werden 11 broedsels grootgebracht, in de tweede rij 20 broedsels en in de derde rij 8.

Opmerkelijk vond ik dat er vier keer een tweede broedsel in de zelfde nestholte gemaakt werd. Natuurlijk is het niet zeker dat dit ook werkelijk hetzelfde paar is geweest. Ik heb wel eens gelezen dat voor het tweede broedsel, in verband met parasieten, een nieuwe holte wordt uitgegraven. Verder is opgevallen dat 2 paartjes pas met hun eerste broedsel begonnen, terwijl andere paartjes al grote jongen hadden.

Omdat achter de betonblokken de wand is opgevuld met geel zand, was het nu niet nodig om de gaten eerst uit te boren ($\pm 1.10\text{m}$) en daarna op te vullen met

mager zand. De vogels werden geacht om nu zelf hun eigen gat uit te graven.

Natuurlijk is het interessant om achteraf te weten hoe diep zij gegraven hebben. Half september zijn Guus en ik gaan meten. De uitgegraven nestholtes in de bovenste rij waren gemiddeld 70 cm diep (n=8). In de tweede rij was dat gemiddeld 79 cm diep (n=17). En in de derde rij waren ze gemiddeld 90 cm diep (n=5). Hier lijkt een tendens te bestaan: hoe lager hoe dieper. Zie ook de figuur onderaan.

De drie ondiepste nestholtes waren resp. 30 cm (2e rij), 52 cm (1e rij) en 59 cm (2e rij). De vier diepste waren resp. 110 cm (3e rij), 107 cm (3e rij) en 2 van 100 cm (2e rij). Drie hollen waren wel uitgegraven maar er werd niet in gebroed, die waren resp. 74, 68 en 30 cm diep.

De tweede wand

In het broedseizoen zijn bij de andere wand geen broedactiviteiten waargenomen. Later bij de controle bleek dat 1 nestingang ± 20 cm was uitgekrabd.

De vleermuiskelder die in het binnenste van deze wand zit, is eigenlijk veel belangrijker. Tijdens inspectie (samen met Marco Renes van de herpetologische werk-

groep) in januari 1994, werd in deze kelder, zonder echt te zoeken, aangetroffen: 1 Grootoorvleermuis (evenals in 1993), 4 Gewone Padden, 1 Bruine Kikker, 9 Kamsalamanders, 6 Alpenwatersalamanders, 1 Kleine Watersalamander. Drie Kamsalamanders hadden het gepresteerd om in een hoek tot ± 1 meter boven het water tegen de gladde betonwand omhoog te kruipen en op zo'n plaats een tijdje verticaal te overwinteren.

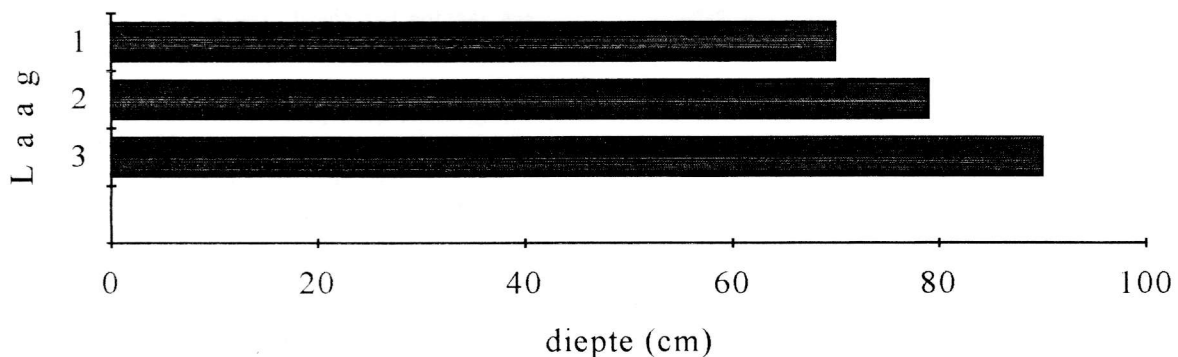
Tenslotte

Momenteel moet bij de tweede wand nog een ijsvogelwandje afgemetseld worden. Verder zijn we de observatieplaats aan het renoveren. Het zand van de geluidswal drukte de afzettingspaaltjes in de nek van de mensen die op het bankje zaten. Maar dit kan nu niet meer gebeuren, want we gebruiken nu geen paaltjes meer.

Al diegenen bedankt, die in 1994 meegeholpen hebben aan dit project: Met name Fred de Blom, Jan Busser, Stefan Geerts, Ben Jacobs, Wim Jacobs, Guus Nas, Jan van de Nieuwenhuisen, Willem Veenhuizen, Gerrit Vink, Pieter Wouters.

Gemiddelde diepte van nestholten van de Oeverzwaluw

SOVON NIEUWSBRIEF DISTRICT 16: OOST-BRABANT.

Wil Beeren

Budel, 25 januari 1995

Inleiding: 1995 een nieuw jaar, een (op)nieuw begin?

Wordt 1995 het keerpunt in het SOVON-voegelgebeuren in district 16? Met deze vraag wil ik deze nieuwsbrief openen. Een brandende vraag, want het loopt nog steeds niet lekker in district 16, Oost-Brabant. We beschikken weliswaar over een groot potentieel aan prima vogelaars, leuke gebieden en een enthousiaste DC (!) maar het wil maar niet lukken. Is Brabant inventarisatieziek, vinden ze het wel mooi geweest en/of bestaat mijn district alleen maar uit vogelaars die individueel bezig willen zijn? Vogelaars, die het overigens prachtig vinden om te tellen, zelf zaken te onderzoeken en de gebieden afstropen op het voorkomen van soorten, maar die zich helaas niet de moeite troosten om ook vogelend Nederland te laten zien hoe leuk het hier kan zijn, ondanks mais en varkens! Is Brabant het SOVON-geleuter zat? Is er iets mis met de DC? Is het allemaal te complex? Heb je vragen, heb je problemen, is er een drempel o.i.d.? Zo ja, laat eens wat van je horen, zodat we samen op zoek gaan naar een oplossing.

In deze nieuwsbrief, naast aandacht voor bovenstaande problematiek, aandacht voor het BSP-broedvogels 1994; resultaten wat betreft de kolonievogels, zeldzame en schaarse vogels. Verder de plannen voor 1995. In maart start we weer met het broedvogelonderzoek. Wie doet er mee?

Verder staan we uitgebreid stil bij vijf jaar BSP-niet broedvogels; door middel van voorkomen en verspreiding van enkele soorten.

Bij deze wil ik alle waarnemers bedanken die wel gegevens hebben verzameld, t.b.v. SOVON, over het voorkomen van vogels in district 16. Ga zo door, zonder jullie zou er helemaal niets hebben bestaan!

BSP-Broedvogels 1994

De BSP-broedvogel doelstelling voor 1994 luidde: probeer alle kolonievogels en minimaal alle zeldzame vogels districtsdekkend te tellen én

probeer zoveel mogelijk kwartblokken te onderzoeken op alle zeldzame en schaarse soorten. Een prima doelstelling, maar wat is hiervan in 1994 terechtgekomen?

Kolonievogels

Wat betreft de kolonievogels hebben we de doelstelling aardig benaderd. De meeste kolonies zijn geteld, figuur 1 geeft een overzicht van de verspreiding van de vier meest voorkomende kolonievogels in Oost-Brabant. Bij deze het verzoek de kaartjes te controleren/corrigeren c.q. aanvullen daar waar nodig.

Blauwe Reiger: De Blauwe Reiger heeft in Oost-Brabant zeven kolonies, verspreid liggend over het district. In totaal werden 346 nesten geteld. De grootste kolonie blijft de Maurik te Vught met 214 in 1994. In 1993 waren dit er ook 214, in 1992 201 nesten.

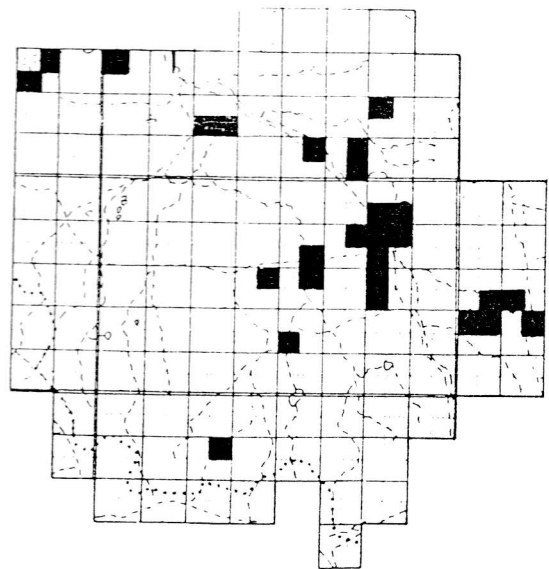
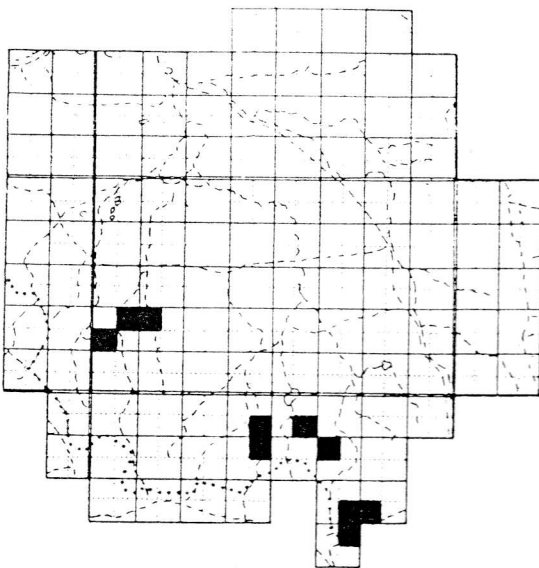
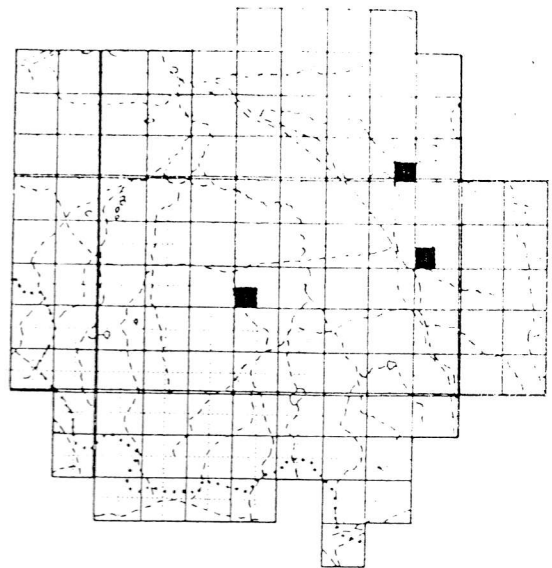
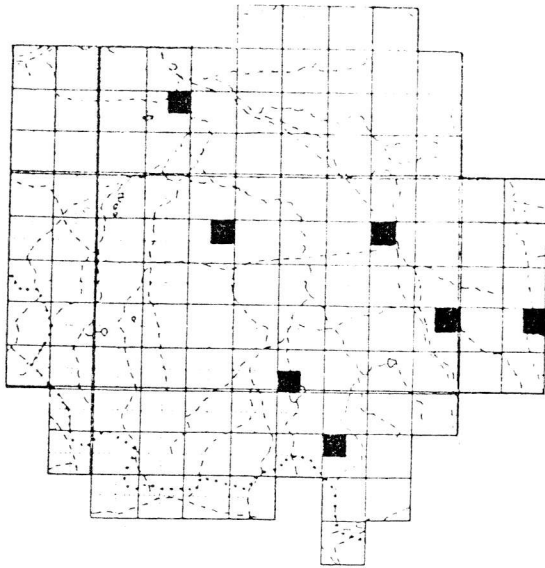
Kokmeeuw: De Kokmeeuw is in 10 kwartblokken broedend vertegenwoordigd. In totaal gaat het om 10946 nesten. Het tellen van deze soort blijft een lastige bezigheid. Veelal moet worden volstaan met een aantalsschatting.

Oeverzwaluw: Deze soort werd slechts in drie kwartblokken aangetroffen, opvallend is dat het hierbij om twee meldingen gaat van 'kunstwanden'. In totaal zijn 160 paren vastgesteld. Op slechts één lokatie is er dus sprake van een natuurlijk karakter.

Roek: Een kolonievogel met het grootst aantal bezette kwartblokken is de Roek. In totaal werden 2470 nesten geteld in 30 kwartblokken. De grootste kolonie (406 nesten) werd vastgesteld in blok 52-31/4.

Naast bovengenoemde soorten zijn natuurlijk ook aangetroffen: Zwarte Stern (17 paar), Zilvermeeuw (5 paar), Stormmeeuw (9 paar), Visdiefje (3 paar) en Zwartkopmeeuw (3 paar).

Figuur 1: Verspreidingsoverzicht van de meest voorkomende kolonievogels in Oost-Brabant:
(A) Blauwe Reiger, (B) Oeverwaluw,
(C) Rookmeeuw en (D) Roek.

Zeldzame en schaarse soorten in 1994

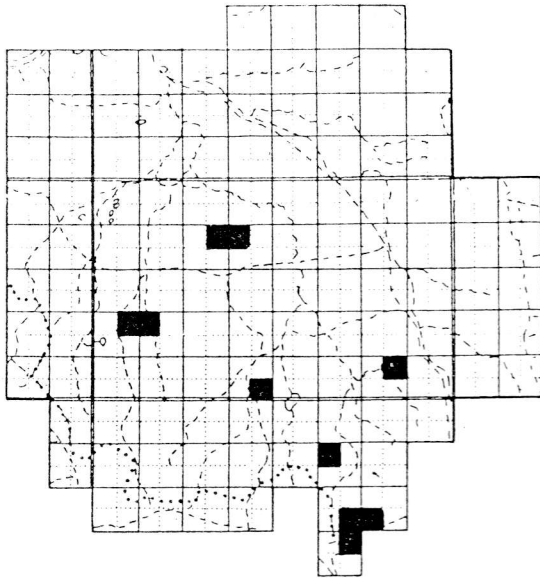
Schrikbarend is kaart 1. Hierin wordt een overzicht gegeven van kwartblokken die in 1994 op zeldzame en schaarse soorten zijn onderzocht, conform het SOVON-monitoringprogramma! In totaal zijn uit tien kwartblokken gegevens ontvangen, dit komt overeen met 2,5 % van het totale district. Daarbij komt dat vier van de

tien blokken door de DC zelf worden geïnventariseerd. Een toelichting is overbodig.....!

SOVON-verspreidingsonderzoek 1994

Alle waarnemingen van broedvogels die niet aan de SOVON-monitoring criteria voldoen d.i. niet alle verplichte soorten onderzocht, losse mel

Kaart 1: Overzicht van kwartblokken die conform het SOVON-monitoringprogramma zijn geïnventariseerd op zeldzame en schaarse broedvogels in District 16.

dingen en dergelijke, worden automatisch in het SOVON verspreidingsonderzoek opgenomen. Deze gegevens worden niet gebruikt t.b.v. trendberekeningen, maar zullen t.z.t. als aanvullende gegevens worden verwerkt. Op dit moment hebben ze, hoe vreemd het ook klinkt, nauwelijks waarde voor SOVON! De DC zal dit onderzoek binnen zijn district dus niet promoten.

BSP-Broedvogels 1995

De doelstelling blijft onveranderd, de actie van de DC wordt echter 'agressiever'. Er zijn vele leuke blokken in Oost-Brabant die op zeldzame en schaarse soorten kunnen worden geïnventariseerd, denk hierbij bijvoorbeeld aan de heidevelden en moerasgebieden. Een lijst met leuke blokken is als bijlage toegevoegd, intekenen is mogelijk! Deelname aan het project houdt automatisch in dat volgens de SOVON-criteria (d.i. aantal soorten en inventarisatiewijze) moet worden gewerkt. Neem bij vragen contact op met de DC. Indien de respons laag is, volgt een telefonische ronde om gebieden geteld te krijgen. Op=Op! De 'planning' moet voor 1 maart 1995 rond zijn. Het inventarisatieseizoen moet dan beginnen. Daarnaast is het natuurlijk mogelijk zelf een kwartblok te kiezen, er zijn er nog voldoende over.

BSP Niet-broedvogels (BSP-nb) 1989-1994

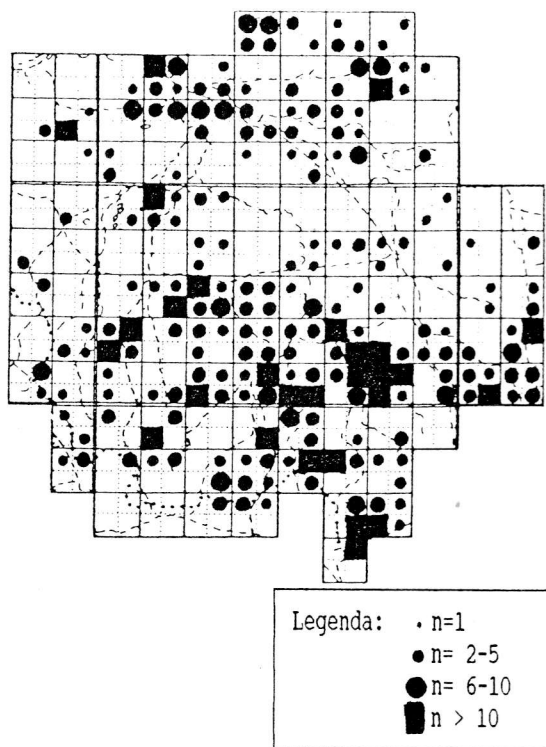
Het is inmiddels vijf jaar geleden dat het BSP-nb van start is gegaan. We kunnen bijna spreken van een vliegende start (zie tabel 1). Op dit moment hebben we uit ongeveer de helft van het aantal kwartblokken gegevens ontvangen, kaart 2. We zien dat met name in de Kempen, de Peel en ter hoogte van de lijn 's Hertogenbosch-Uden vele waarnemingen zijn binnengekomen. Het betreft in totaal 55 soorten van de 62 BSP-nb soorten, er zijn meer dan 2000 waarnemingen ingevoerd aangaande 8601 vogels!

Tot en met 1993 kunnen we spreken van een actieve deelname aan dit project, met als topjaar 1991. Een jaar met het meeste aantal dagen waarop waarnemingen zijn doorgegeven, de meeste soorten zijn aangetroffen in een groot aantal kwartblokken en een enorm aantal vogels! Tabel 1 leert ons echter ook dat het aantal soorten afneemt, er in minder kwartblokken waarnemingen worden doorgegeven en het aantal waarneemdagen in 1994 t.o.v 1991 is gehalveerd. Naar het hoe en waarom kunnen we alleen maar gissen: Komen er minder soorten voor in Oost-Brabant, het agrarische gebied bestaat immers voornamelijk uit mais en varkens en de aanslag op natuurgebieden wordt steeds groter waardoor het voor veel soorten niet meer interessant is om in Oost-Brabant te vertoeven. Of zitten er nog veel waarnemingen in de diverse logboeken in het district? Ik hoop echter dat deze nieuwsbrief een nieuwe impuls geeft aan vogelend Brabant. De waarnemingen zijn immers te leuk om achter te houden.

Tabel 1: Overzicht van gegevens m.b.t. het BSP niet-broedvogels, periode 1989-1994

Jaar	Aantal			
	Dagen	Soorten	Kwartblokken	Vogels
1989	160	36	75	2302
1990	179	36	102	1081
1991	218	39	132	3467
1992	162	32	93	575
1993	166	26	68	465
1994	104	18	42	711
Totaal	989	55	246	8601

Kaart 2: Overzicht van de verspreiding van waarnemingen binnen het BSP-nb, periode 1989-1994.

BSP-nb 1989-1994: de soorten

Ondanks deze wat negatieve ontwikkeling is er natuurlijk veel leuks te melden wat betreft het BSP-nb, het gaat immers om leuke soorten. Tabel 2 geeft een overzicht van de 55 BSP-nb soorten die in de periode 1989-1994 in Oost-Brabant zijn waargenomen verdeeld over zes aantalsklassen. De tabel verdient enige toelichting. Een soort in klasse 5 is per definitie niet talrijker dan een soort uit klasse 3. De Notenkraaker uit klasse 3 werd in 1990 en 1991 op

vier dagen waargenomen in verschillende kwart-blokken; één waarneming betrof zelfs 5 ex. (Totaal 8 ex.). De Steltkluut uit klasse 5 blijkt in sommige jaren een echte pleisteraar. In 1989 werden de 3 ex. die op de Strabrechtse Heide aanwezig waren in de periode tussen 10.05 en 02.07 op 33 dagen gemeld! In deze periode bleken niet steeds alle vogels aanwezig. In 1991 werd in mei slechts één ex op dezelfde locatie gemeld. In 1992 waren het weer 2 ex. die in de periode 15.05-28.05 op Strabrecht aanwezig waren, deze werden 8 keer gemeld. In werkelijkheid gaat het om slecht 6 ex. die gedurende korte of langere tijd aanwezig zijn. Toch komt de Steltkluut, vanwege de vele meldingen in klasse 5: 26-100 ex.

Andere voorbeelden zijn de Roodkopklauwier en de Morinelplevier uit klasse 2. Beide soorten zijn twee keer gemeld. Het gaat hier echter om een 'dubbele' waarneming omdat het hetzelfde ex. is, welke op twee achtereenvolgende dagen is waargenomen. De Witwangstern is daarentegen een waarneming van twee ex. op één dag etc. etc. etc.. Het is dus niet zinvol conclusies te verbinden aan het voorkomen in een klasse. Een uitzondering vormt klasse 6. Hierbij gaat het vaak om de wat 'algemenere' soorten binnen het BSP-nb, welke regelmatig worden waargenomen in verschillende kwartblokken, al dan niet in groepsverband, en zodoende tot de top 7 horen van meest waargenomen soorten in Oost-Brabant; ee IJsvogel, Klapekster, Kraanvogel, Ooievaar, Roodpootvalk, Visarend en Zwartkopmeeuw. In bijlage 1-7 worden de gegevens van de top-7 soorten gepresenteerd in kaart en grafiekvorm. Bij het bespreken van de soorten wordt verwezen naar de bijlagen.

Tabel 2: Overzicht van BSP-nb waarnemingen over de periode 1989-1994. Weergegeven is het aantal vogels wat op dit moment in het BSP-archief aanwezig is, verdeeld over zes aantalsklassen. Dubbele waarnemingen (d.i. een waarneming van een individu of groep individuen op één dag in één kwartblok) zijn zoveel mogelijk verwijderd.

N.B. De bijlagen zijn niet opgenomen!
(Redactie)

Overzicht van BSP-nb waarnemingen per aantalsklasse, district 16; Oost-Brabant periode 1989-1994					
Klasse 1: 1 ex.	Klasse 2: 2-5 ex.	Klasse 3: 6-10 ex.	Klasse 4: 11-25 ex.	Klasse 5: 26-100 ex.	Klasse 6: > 100 ex.
Grote Burgemeester Grote Pieper Kleine Vliegenvanger Roodhalsfuut Steppenkievit Strandplevier Waterspreeuw Zwarte Zeearend	Draaihals Dwergmeeuw Gauwe Klauwier Kleine Zilverreiger Kwak Morinelplevier Roodkeelpieper Roodkopklauwier Witbandkruisbek Witwangstern Zeearend	Gauwe Franjepoot Hop Krooneend Notenkraaker Raaf Rouwkwikstaart Sneeuwgors Witvleugelstern	Europese Kanarie Geelpootmeeuw Gauwe Kiekendief IJsgors Ortolaan Pestvogel Roodhalsgans Temmincks Strandloper Velduil Witoogend	Casarca Duinpieper Grote Kruisbek Grote Zilverreiger Rode Wouw Slechtvalk Smelleken Steltkluut Strandleeuwerik Zwarte Ooievaar Zwarte Wouw	IJsvogel Klapekster Kraanvogel Ooievaar Roodpootvalk Visarend Zwartkopmeeuw

de Blauwe Klauwier 21 nr 2, 1995

IJsvogel (bijlage 1)

De IJsvogel is een veel voorkomende en opvallende verschijning in beken in Oost-Brabant. Met name in het stroomgebied van de Dommel met zijn zijbeken in de Kempen en hogerop bij 's Hertogenbosch (inclusief Zuid-Willemsvaart/Leigraaf) wordt de soort veel aangetroffen. IJsvogels worden buiten het broedseizoen veelal solitair aangetroffen, het aantal waarnemingen fluctueert jaarlijks tussen de 20 en de 60. Uitschieter is 1991, een jaar waarin ruim 100 vogels werden doorgegeven. Deze uitschieter komt ook tot uitdrukking in het aantal kwartblokken waarin de soort is gemeld. In de periode 1989-1994 werden ze in respectievelijk 21, 44, 29, 17, 22 en 11 kwartblokken aangetroffen. Het gaat, na de terugval in de jaren 1991-1993 weer beter met de soort, wellicht dat het komende jaar wederom hoge aantallen worden bereikt. De maanden met de meeste kans op IJsvogels zijn oktober en november; de aanwas van het broedseizoen zwerft rond en is mogelijk verantwoordelijk voor dit verschijnsel. Of de waarnemingen in het broedseizoen, periode april, mei en juni ook daadwerkelijk niet-broeders zijn is niet te achterhalen. Dit blijft echter een aandachtspunt: waarnemingen aan broedvogels behoren binnen een ander SOVON-project.

Klapekster (bijlage 2)

Het verspreidingskaartje van de Klapekster is een prima weerspiegeling van de nog resterende heideterreinen in Oost-Brabant. Het aantal waarnemingen per heideterrein varieert echter. Jaarlijks worden 75-125 waarnemingen van Klapeksters doorgegeven. In werkelijkheid gaat het om 15-26 exemplaren die de winter in Oost-Brabant doorbrengen. Tabel 3 geeft een overzicht van het aantal overwinterende Klapeksters op de diverse heidevelden. De eerste Klapeksters arriveren in september al in Brabant, de hoofdmoot echter in oktober en november. Er is een duidelijke doortrekpiek waar te nemen in maart. In mei zijn alle Klapeksters verdwenen. Er is één juniwaarneming.

Kraanvogel (bijlage 3)

De topper wat betreft het aantal waargenomen vogels is de Kraanvogel. Het is een van de weinig vogelsoorten waarvan het voorkomen 'goed' kan worden voorspeld. Karakteristiek is namelijk het voorkomen van de soort in de trektijd wanneer er sprake is van Oostenwind. De maanden waarin de soort het meest wordt aangetroffen zijn maart in het voorjaar en oktober/november

Tabel 3: Overzicht van het aantal overwinterende Klapeksters op de diverse heidevelden in Oost-Brabant in de periode 1989-1994.

Gebied	Aantal
Loonse en Drunense Duinen	1-2
Schajkse Heide	1
Kampinasche Heide	1-2
Landgoed de Utrecht	1-2
Landschotse Heide	1
Oirschotse Heide	2-3
Strabrechtse Heide	3-4
Cartierheide	1-2
Malpie	1
Grootte Heide	1-2
Budeldorplein	1
Mariapeel	1-2
Overige	0-3
Totaal	15-26

in het najaar. De soort kan dan in het hele district opduiken. De groepsgrootte varieert sterk. Groepen groter dan 250 ex. zijn eerder uitzondering dan regel.

Ooievaar (bijlage 4)

De Ooievaar wordt slechts in kleine aantallen in het district waargenomen, in de meeste gevallen zijn het solitaire vogels. Toch komt de soort voor in de top 7 van meest waargenomen vogels. Met name de waarnemingen van grote groepen in de maanden augustus (1991) en september (1992) zijn hier debet aan. We zien een kleine doortrekpiek in april.

Roodpootvalk (bijlage 5)

Jaarlijks worden roodpootvalken gemeld, topjaren zijn 1989 en 1992. Het voorkomen van de Roodpootvalk beperkt zich tot de maanden mei en juni op een klein aantal heidevelden, moerasgebieden in het district. De soort wordt voornamelijk solitair waargenomen. Gezelschappen beperken zich tot maximaal 6-10 ex, groepen worden met name waargenomen op de Strabrechtse Heide.

Visarend (bijlage 6)

Jaarlijks worden vele waarnemingen van deze soort ingestuurd. We zien een duidelijke voorjaarspiek in april, de vogels pleisteren gedu-

rende korte tijd. Dit in tegenstelling tot het najaar. In deze periode blijven de vogels soms over langere tijd in een gebied aanwezig. Bekend zijn het Beuven op de Strabrechtse Heide, Soerendonks-Goor, de Visvijvers Valkenswaard en Budeldorplein. De hoge aantallen in het najaar worden door deze pleisteraars veroorzaakt, ze worden veelvuldig gemeld. Visarenden worden normaliter solitair waargenomen.

Zwartkopmeeuw (bijlage 7)

Zwartkopmeeuwen behoren in Oost-Brabant tot de broedende kolonievogels. Bekend is het broeden te Budeldorplein en op Landgoed de Utrecht (Goor en Flaes). De soort valt dus voor een groot deel buiten het kader van het BSP-nb. Toch blijkt uit het verspreidingskaartje dat vele waarnemingen van de soort worden doorgegeven in blokken waar de soort broedend voorkomt. Dit is eigenlijk niet de bedoeling! Als we een correctie toepassen en de koloniewaarnemingen van Budeldorplein buiten beschouwing laten, vervallen 100 waarnemingen, aangaande 294 individuen! Wat resteert zijn 30 waarnemingen (62 individuen) met en piek in maart! Voor deze soort geldt

hetzelfde als voor de IJsvogel, scheid de mogelijke broedgevallen van de niet-broedvogels. Neem bij twijfel contact op met de DC. Zwartkopmeeuwen worden voornamelijk alleen of in kleine groepjes (2-5 ex.) waargenomen.

BSP-nb 1995

Ik hoop dat bovenstaand overzicht een nieuwe stimulans is om weer gegevens in te sturen, zodat we ook in 1995 overzichten kunnen maken van BSP-nb-waarnemingen. In een volgende nieuwsbrief aandacht voor soorten uit Klasse 5: Rode Wouw, Zwarte Wouw, Slechtvalk en Smelleken. Kortom, een roofvogelnummer! Heeft u op en/of aanmerkingen neem dan contact op met uw DC.

Uw correspondentie naar: SOVON, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen. Vermeld in de linkerbovenhoek D16.

Met vriendelijke groet en een actief 1995 toegewenst,

Wil Beeren (04958-93437)

KNIPSEL KRANT

Knipseladres: SANSOVINOSTRAAT 24 , 5624 JK EINDHOVEN .

Samenstelling: HUUB KNUBBEN

Nieuws uit Stad & Regio

1 maart 1995
Groot Eindhoven

In samenwerking met Vogelwerkgroep de Kempen.

'Vogels in de Kempen' in Milieu Educatie Centrum

EINDHOVEN - Liefst 68.000 bezoekers namen in 1994 een kijkje in het Milieu Educatie Centrum aan de Genepeweg in Eindhoven. Het groeiend aantal belangstellenden is voor een groot deel mede te danken aan de boeiende thema-tentoonstellingen, die regelmatig in het M.E.C. worden gehouden. De eerste grote tentoonstelling in 1995 heeft als titel 'Vogels in de Kempen'. Een expositie over een zeer herkenbaar onderwerp, die ongetwijfeld weer veel bezoekers zal trekken.

de Bladwijzer 21 No. 2 (1995)

Door Harry van Buul

*Jr. Ekv
i - 3 - 35*

Landschappen veranderen. Heidevelden worden akkerland en bossen worden gekapt. Jonge bossen verouderen, bomen sterven af. Steden en dorpen breiden uit en slokken steeds meer van de landelijke omgeving op. Studies hebben uitgewezen dat al deze veranderingen van invloed zijn op het vogelbestand. Sommige soorten vogels verdwijnen helemaal uit het betreffende gebied of lopen sterk in aantal terug. Daar staat tegenover dat in enkele gevallen vogelsoorten worden gesignaleerd, die eerder niet voorkwamen.

In jong dennbos, bijvoorbeeld, werden bij een onderzoek, op een oppervlakte van 10 ha. ongeveer twintig verschillende soorten vogels gesignaleerd. Hetzelfde soort bos, maar dan ouder, telde nog maar de helft van de oorspronkelijke populatie. In gemengd bos, daarentegen, telde men weer zo'n dertig soorten vogels. De meeste vogelsoorten echter kwamen voor in geva-

riëerd bos: jonge en oude aanplant door elkaar en dan ook nog verschillende soorten bomen en struiken. Hier telde men meer dan vijftig verschillende soorten vogels op hetzelfde gebied. Vanuit deze gegevens is er de laatste jaren een tendens ontstaan naar meer 'natuurlijk bos', waarin de vogelpopulatie zich het beste kan ontwikkelen. Voorbeelden zijn de bonte specht en de boomklever, die, na eerder verdwenen te zijn, weer opnieuw in zulke bossen zijn gesignaleerd.

Vogelwerkgroep

Vogelwerkgroep de Kempen houdt sinds tientallen jaren nauwkeurig bij hoe de vogelstand zich in de verschillende gebieden in de Kempen ontwikkeld. De plm. zestig leden van de werkgroep besteden vele vrije uren aan het bespieden en tellen van alle soorten vogels in de regio. Door deze tellingen ontstaat een totaalbeeld van de vogelstand in de Kempen en hoe deze zich in de jaren heeft ontwikkeld.

De tentoonstelling in het M.E.C. gaat over de veranderingen in het Kempische landschap en de gevolgen daarvan op het vogelbestand. De gegevens van de Vogelwerkgroep de Kempen worden daarbij op een aanschouwelijke en begrijpelijke wijze getoond.

De verschillende landschapstypen die worden be-

handeld zijn: heide en stuifzanden, vijvers, vennen en moerassen, beken en beekdalen, agrarische gebieden, dorpen en steden en bossen.

De tentoonstelling bevat veel schitterend fotomateriaal, er zijn verschillende spellen in opgenomen en er is een diorama ingericht met een stukje bos en heide, waarin een aantal vogels is opgesteld. Veel vogels, die men tijdens een fietstocht door de omgeving tegenkomt, kan men in de tentoonstelling van heel dichtbij bekijken. Verder is van veel soorten vogels rond het huis het geluid te horen.

Excursies

In het kader van de tentoonstelling 'Vogels in de Kempen' heeft de vogelwerkgroep een uitgebreid excursieprogramma samengesteld. Vogels kunnen immers het beste in de natuur zelf worden bestudeerd, is de mening van de leden van de vogelwerkgroep. De excursies zijn onder leiding van deskundige gidsen. Zij leiden de deelnemers rond en vertellen alles over de vogels, die er te zien zijn en over het landschap waar men doorheer wandelt.

De gebieden, waar de excursies worden gehouden, zijn o.a. het groengebied Gennep, Eckartse bos, De Malpieheide, het Soerendonks Goor, Hanevoet, de Landschotse Heide, de Dom-

■ **Wethouder Scherf (links) en Jan Bontenbal van Het Milieu Educatie Centrum bekijken een vitrine**

Foto: Bert Jansen

melbeemden in Veldhoven, de Karpendonkse Plas en Eckerswijer. Naar deze laatste lokatie wordt zowel een oeverwaluw- als een vleurmuizenexcursie georganiseerd. Alle excursies zijn gratis. Bij sommige van de excursies zijn laarzen aan te bevelen en als men een verrekijker rijk is kan men die het beste meenemen.

Een andere activiteit in het kader van de tentoonstelling is een drietal lezingen in het Milieu Educatie Centrum. Op 9 maart spreken Jac. Bos en Jacques van Kessel over '5 Jaar onderzoek in de Malpie', 6 april is er een lezing van Jan Wouters met als titel 'Ringonderzoek' en 11 mei kan men luisteren naar Chris Mulder over het onderwerp 'Gierzwaluwen'.

De tentoonstelling 'Vogels in de Kempen' is te zien tot en met 21 mei. Openingsdagen zijn: maandag t/m vrijdag van 13.30 tot 17 uur; zondag van 14 tot 17 uur. Voor groepen na telefonische afspraak tevens op dinsdag t/m vrijdag van 9 tot 12.30 uur.

Adres: Milieu Educatie Centrum, Gennepweg 145, Eindhoven. Voor inlichtingen en reserveringen: tel. 040-387490.

Vogels in de Kempen

EINDHOVEN - In het Milieu Educatie Centrum aan de Gennepweg 145 in Eindhoven is van 26 februari tot en met 21 mei de tentoonstelling 'Vogels in de Kempen' ingericht. De openingstijden zijn maandag tot en met vrijdag van 13.30 tot 17.00 uur en zondag van 14.00 tot 17.00 uur.

*Groot Kempjeat
22 02 95*

De expositie laat zien hoe veranderingen in verschillende landschapstypen in de Kempen verschuivingen tot gevolg hebben in de soortensamenstelling van vogels.

De verschillende landschapstypen die worden besproken zijn: heide en stuifzanden, vijvers, vennen en moerassen, beken en beek-

dalen, agrarische gebieden, dorpen en steden, bossen.

Door verdroging, verzuring en veranderingen in beheer zijn veel soorten vogels in aantal achteruitgegaan of verdwenen. Typische heide-soorten als korhoen en klapekster zijn als broedvogel vertrokken.

In het geheel zijn verschillende spelen opgenomen en is een diorama ingericht met een stukje bos en heide waarin verschillende vogels zijn opgesteld.

Door de vogelwerkgroep De Kempen is tijdens de tentoonstelling een uitgebreid programma opgezet met vogelexcursies in de omgeving en enkele lezingen. Voor informatie hierover: tel. 040-387490.

Vogels in de Kempen! *تجربتي في - 3 - 35*

"Gratis vondstenmiddag in MEC"

*Kon d'azij
N'iz u u J*

Onder grote belangstelling werd vorige week in het Milieu Educatie Centrum te Eindhoven de unieke tentoonstelling 'Vogels in de Kempen' geopend. Een prachtige tentoonstelling voor iedereen die in de natuur geïnteresseerd is en een expo die nog eens benadrukt dat we zuinig moeten omspringen met alles wat groeit, bloeit en zingt. Zondag 5 maart organiseert het MEC i.s.m. de Vogelwerkgroep de Kempen een vondstenmiddag, waarbij vooral kleine bezoektjes worden uitgenodigd om hun gevonden veren, braakballen of opgezette vogel mee te nemen!

Van 14.00u. tot 16.30u. kunnen kinderen o.a. braakballen uitpluizen, veren determineren of informatie krijgen over vogelgidsen, verrekijkers en telescopen.

Wist u overigens dat 80% van de Europese grutto-populatie in Nederland broedt? Maar er is ook een rode lijst, hoe komt dat eigenlijk? De korhoen en de klapekster zijn vrijwel geheel verdwenen als broedvogels. En waarom heeft de roodborsttapuit het agrarische landschap verlaten en zich gevestigd op de heide? Het Milieu Educatie Centrum aan de Gennepweg 145 te Eindhoven is gratis toegankelijk.

HET is soms vreemde post die bij het Zoologisch Museum van de Universiteit van Amsterdam binnenkomt. Vogelkenner drs C. Roseelaar haalt een plastic zakje met wat viezigheid uit een envelop en leest het etiket dat eraan is vast geniet: 'Dit komt van de Koninklijke Luchtmacht. Ze vonden bloedspatten op een vliegtuig en hebben dit spul van het toestel geschraapt. Kennelijk is er een vogel tegen het vliegtuig opgevlagen, en ze willen van ons weten wat voor vogel dat geweest is.'

Elk jaar, al dertig jaar lang, krijgen Amsterdamse biologen de resten van een paar honderd verongelukte vogels onder ogen. Dat zijn alleen nog maar de dieren die op een toestel van de luchtmacht botsten. Met de burgerluchtvaart erbij, komen er heel wat vogels om door vliegverkeer. Voor de vliegtuigen betekent dat wereldwijd een schadepost van miljoenen dollars per jaar, onder meer aan verbrijzelde ramen en kapotte motoren. Soms is een vogelaanvaring zelfs de oorzaak van een ongeluk.

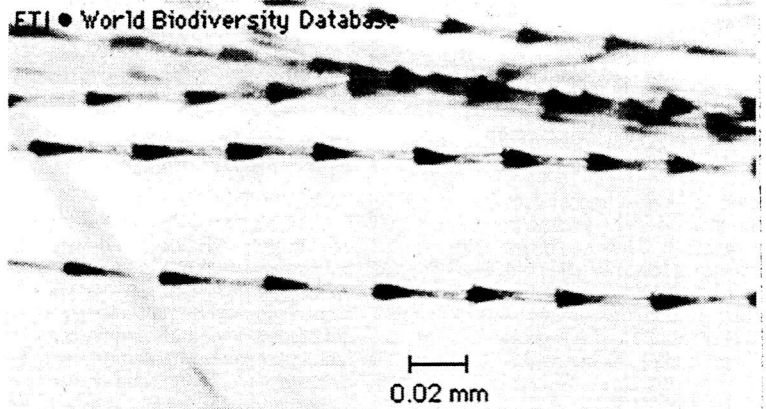
De luchtmacht probeert vogels zo veel mogelijk te omzeilen door bijvoorbeeld niet te vliegen als de vogels trekken, of door hun trekroutes te vermijden. Om de juiste maatregelen te kunnen nemen, wil de luchtmacht bovendien weten welke vogels de meeste klappen veroorzaken en de biologen van het Zoologisch Museum identificeren de resten van de verongelukte dieren vogels.

Het museum is een van de weinige instellingen die specialisten op dit gebied in huis hebben. Op verzoek van de luchtmacht is drs W. Prast bezig de opgebouwde kennis om te zetten in een expertsysteem dat door iedereen op een pc geraadpleegd kan worden. Aan de Universiteit van Amsterdam is ook het Expertise Centrum voor Taxonomische Identificatie (ETI) verbonden, dat een groot databestand met identificatieprogramma's maakt van plante- en diersoorten. Het 'veer-identificatie-systeem' maakt daar deel van uit. Binnenkort verschijnt het op cd-rom, zodat de luchtmacht zelf aan de slag kan.

De vogelresten die van vliegtuigen zijn geschraapt, zien er niet fris uit. Prast opent een la met plastic zakjes: de droge resten van slachtoffers van de laatste twee jaar. In sommige zakjes zitten veren en stukjes huid, in andere, zoals die van vandaag, alleen wat stof. Dat oogt vies, maar ook hopeloos: hoe kun je in zulke ingedroogde prut nog een vogelsoort herkennen?

De biologen zoeken tussen de resten naar dons, want kleine vogelresten laten zich daaraan vaak makkelijker herkennen dan aan gewone veren. En meestal zit er wel dons tussen de resten. De onderzoekers leggen donsveertjes of het dons dat aan de onderkant van gewone veren zit onder de microscoop.

Het gaat hen om de kleinste zijtakjes, de zogenoemde barbules. Onder de microscoop blijken die uit één rij cellen te bestaan. Waar de cellen aan elkaar gren-

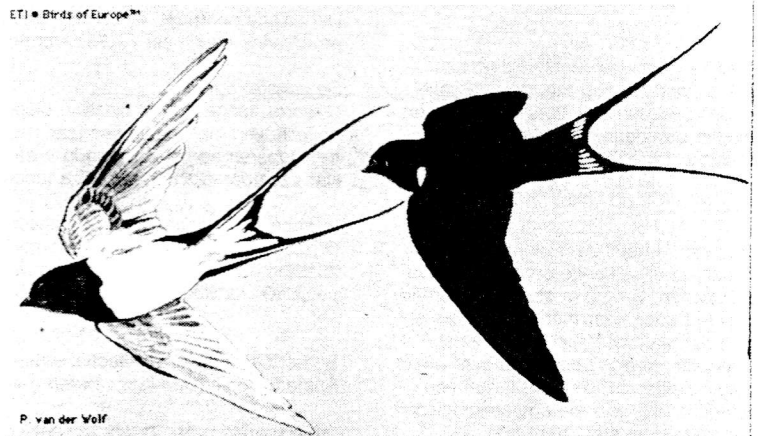

Barbules in het dons van de boerenwaluw, 200 maal vergroot.

Donsveertjes verraden de vogel

VK 250395

Van een vogel die tegen een vliegtuig vliegt, blijft slechts wat prut over, maar aan de hand van de donsveertjes daarin kunnen biologen meestal nog nagaan welke soort zich te pletter heeft gevlogen. In Amsterdam wordt gewerkt aan een identificatiesysteem dat de piloot zelf kan gebruiken, ook om vogels te vermijden.

Boerenzwaluwen.

ILLUSTRATIES ETI

zen, zit vaak een verdikking. De plaats en de vorm van die verdikkingen en de afstand ertussen zijn bruikbare kenmerken. Soms zitten er bovendien uitsteeksel op de celgrenzen, of heeft de eerste cel een typische vorm.

'Op de verschillende plaatsen aan het lichaam ziet het dons er wat anders uit, maar dat zijn maar kleine variaties, die de determinatie niet onmogelijk maken', zegt Prast. Van 75 vogelsoorten heeft ze alle donskenmerken genoteerd. Boven-

dien heeft ze foto's gemaakt van het microscopische beeld. Ze koos daarvoor de tien soorten die zich het meest op vliegtuigen te pletter vliegen: gierzwaluw, Kievit, kokmeeuw, buizerd, boerenwaluw, veldleeuwerik, houtduif, tamme duif, stormmeeuw en spreeuw. Daarnaast nam ze van elke Europese vogelfamilie een of enkele vertegenwoordigers.

Met de programmatuur van ETI heeft ze vervolgens een expertsysteem gemaakt. 'Het is leuk werken met de soft-

VK
15 maart '95

ware van ETI. Een voordeel is bijvoorbeeld dat het systeem multimediaal is. Ik kon niet alleen tekst, maar ook foto's invoeren. Je kunt duizenden foto's op een cd kwijt zonder dat dat de produktie duurder maakt. Het zou onbetaalbaar zijn om zoveel foto's in een boek af te drukken.

Ze gaat achter het beeldscherm zitten en klikt op de muis om het systeem te demonstreren. Per vogelsoort kan ze niet alleen een beschrijving en foto's van het dons oproepen, maar ook een algemene beschrijving, een foto van het dier, de verspreidingskaart en een foto van de eieren. En ze kan de roep of zang laten horen. Die extraatjes haalde ze uit het grote databestand van ETI.

Wie een pluk dons onder de microscoop heeft, kan met het expertsysteem uitzoeken welke soort of welke vogelfamilie daarbij hoort. Het programma vraagt om kenmerken, bijvoorbeeld van de verdikkingen op de celgrenzen, en antwoordt met een lijst van vogels die daaraan min of meer beantwoorden en de waarschijnlijkheid dat een vogel de gezochte soort is.

Soms komen twee of meer vogels als gelijke kandidaten uit de bus. 'Je kunt ze dan laten vergelijken; op het scherm komt een lijst met overeenkomsten en een lijst met verschillen', laat Prast zien. 'Je ziet dus meteen waar je nog op moet letten. Je kunt ook steeds dons-foto's van vogels oproepen en vergelijken met wat je onder de microscoop hebt.

'Zo kom je er snel achter welke vogel het is, of in ieder geval tot welke familie hij behoort. Het is veel gemakkelijker dan determineren met een tabel in een boek, waarbij je volgens een strak schema kenmerken afloopt die niet allemaal even duidelijk zijn. Hier kun je beginnen zoals je wilt, dus met wat je het meest overvalt.'

De 75 vogelsoorten die nu in het systeem zitten, vormen een begin, bedoeld als demonstratie. Uiteindelijk zou Prast graag alle vogelsoorten, ook niet-Europese, opnemen. Maar die zijn dan niet meer met alleen de dons-kenmerken uit elkaar te houden, want vogels die verwant zijn hebben vaak dons dat er precies hetzelfde uitziet.

Dan zouden DNA-analyses uitkomst kunnen bieden: 'Nu zijn van nog maar weinig vogels DNA-gegevens beschikbaar. Maar meer gegevens komen eraan, en het zou leuk zijn om die aan het systeem toe te voegen.' Bovendien wil ze migratiepatronen van vogels inbouwen, zodat piloten kunnen opzoeken wanneer vogels trekken, welke routes ze aanhouden en hoe hoog ze vliegen.

Het veer-identificatiesysteem kan ook bruikbaar zijn voor biologen die prooi-resten bekijken, voor mensen die illegale vogelhandel opsporen of voor archeologen die de vogelfauna van vroeger tijden bestuderen. Een handje stof kan ook hun misschien interessante informatie bieden.

Willy van Strien

COMMENTAAR

Off-the-road

HET CONVENANT DAT afgelopen weekend gesloten werd tussen het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven, de Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging, politie en marechaussee heeft 600 km verharde wegen en zandpaden in Zuidoost-Brabant tot een legaal terrein verklaard voor motorrijders die zich het gebied al lang hadden toegeëigend. Sterker nog: het convenant is een - uiteraard allerminst als zodanig bedoelde - uitnodiging aan liefhebbers van ver buiten de regio de paden door deze streek te gaan berijden.

Dat convenant is wat merkwaardig tot stand gekomen en de uitleg ervan leidt nu al tot de opperste verwarring. Hoe is het bijvoorbeeld mogelijk dat gemeentebesturen buiten de procedure gebleven zijn? In vele gemeenteraden komen heel wat zaken aan de orde die de burger minder raken dan deze overeenkomst.

Er zijn plaatselijk verschillen in de regelgeving, zo wordt gesteld. Worden die de motorrijder medegedeeld, moet hij daar zelf maar achter zien te komen of hoe werkt dat precies? Het is onduidelijk. Even ondoorzichtig is wie de controle op de naleving van de afspraken ter hand gaat nemen. Ook de vraag over de verantwoordelijkheid blijft in de schemering, want voor klachten verwijst de ene instantie naar de andere en omgekeerd. Niemand weet bij wie hij terecht moet; voor informatie, voor klachten of voor schadeclaims.

'Naar buiten toe duidelijkheid verschaffen' zegt de een ondertekenaar van het convenant; 'jammer dat er zoveel publiciteit aan is gegeven', zo betoogt een andere deelnemende partij.

Eindhovens Dagblad •

5 april '95

Democratisch zijn de ambtenaren die het stuk in elkaar vlochten al evenmin geweest. Niet alleen de gemeentebesturen werden gepasseerd, ook de milieubeweging werd niet gehoord. En de gewone burgers die dadelijk al die motoren door zijn voortuin zien en vooral horen razen, kregen al helemaal niet de gelegenheid hun mening te geven. De schitterende natuur van Zuidoost-Brabant is door dit convenant 'vogelvrij' verklaard. Want met zo'n slecht onderbouwde en armetierig geregelde overeenkomst is de baan vrij voor motorrijders van waar ook ter wereld. Of ze zich nu houden aan regels of niet. De betrokken ambtenaren zijn echt off the road geraakt.

EVU

ensdag 15 februari 1995 — Pag. 23

DNA spoort illegale roofvogelhandel op

De 'DNA-vingerafdruk' als bewijs in criminele zaken is de laatste tijd nogal omstreden. Zo hopen de advocaten van O.J. Simpson de jury ervan te overtuigen dat de DNA-identificatie van hun cliënt als pleger van de dubbele moord op diens vrouw en haar vriend onbetrouwbaar is.

In de zaak-O.J. is de kwestie inderdaad verre van duidelijk. Niet alleen gaat het om zeer geringe hoeveelheden bloed waarvan het erfelijk materiaal gecontroleerd moet worden, maar bovendien betreft het in een aantal gevallen mengsels van het bloed van dader en slachtoffers.

Die verdediging kunnen illegale roofvogelhandelaren in Groot-Brittannië echter niet aanvoeren. Daar is de politie ertoe overgegaan DNA-onderzoek te gebruiken om te controleren of beschermde roofvogels daadwerkelijk door de handelaren zelf gekweekt zijn of dat ze afkomstig zijn uit eieren die uit nesten zijn geroofd.

DNA is het erfelijk materiaal van levende wezens. Die krijgen dat DNA van hun ouders. Dat betekent dat aan de hand van het DNA van een jonge vogel kan worden vastgesteld wie zijn ouders waren. Als handelaren beweren dat zij een vogel zelf hebben gefokt, kan het DNA van het betreffende dier worden vergeleken met de dieren die geacht worden zijn ouders te zijn. Komt het niet overeen, dan heeft de handelaar het ei ergens anders vandaan gehaald.

Weidevogelbescherming in

Om iets te doen aan de achteruitgang van weidevogels in de regio heeft Vogelwerkgroep de Kempen vorig jaar een handleiding over weidevogelbescherming samengesteld. De volgende stap is het verzorgen van een cursus, waarin vrijwilligers leren hoe weidevogels in de praktijk beschermd kunnen worden.

Door factoren als de intensivering van de landbouw, het zakken van het grondwaterpeil en het steeds vroeger oogsten loopt het aantal weidevogels in Nederland sterk terug. Het biotoop wordt dermate aangetast dat ze als broedgebied ongeschikt raakt, of broedsels en jongen gaan verloren onder het geweld van

in de regio

landbouwmachines. Vooral grutto's, wulpen, tureluurs en Kievitten worden hier de dupe van.

Toen de NCB de handleiding van vogelwerkgroep De Kempen onder de boeren verspreidde, bleek dat velen van hen positief tegenover weidevogelbescherming staan. Ze verklaarden zich ook bereid om nesten tijdens de werkzaamheden te ontzien, maar gaven tevens aan juist in het voorjaar niet over de tijd te beschikken de broedsels te markeren. Een vervelend dilemma.

De vogelwerkgroep is vervolgens op zoek gegaan naar vrijwilligers die bij de betreffende boeren de nesten op het land willen opsporen om de beschermende maatregelen te kunnen treffen. Voor hen wordt binnenkort een cursus georganiseerd. Deze bestaat uit theoretische avonden op donderdag 23 en 30 maart en op 6 april. Ze vinden plaats

in het gemeenschapshuis in Oostelbeers. Praktijkochtenden zijn gepland op de zaterdagen 25 maart en op 1 en 8 april. Belangstellenden kunnen contact opnemen met Martien Pennings (04998-72908) of bij Peer Busink (04243-3699).

Kempen land in 10 maart 1995

Dode roofvogels in St. Anthonis gevonden

ST. ANTHONIS - In de Staartjespeel in St. Anthonis zijn maandag vijftien dode vogels gevonden. De vogels zijn naar alle waarschijnlijkheid vergiftigd. Over de reden van de vergiftiging en het soort gif bestaat nog onduidelijkheid. In totaal gaat het om elf buizerds, een havik, een torenvalk en twee houtduiven. De houtduiven waren overigens niet vergiftigd, maar met hagel beschoten. Volgens Hans van

Lieshout, steunpunt-coördinator van de werkgroep Roofvogels Nederland, kan het niet anders dan dat de vogels opzettelijk vergiftigd zijn. „Alle vogels waren in goede conditie. Als ze ziek waren geweest, zouden ze sterk vermagerd moeten zijn”, aldus Van Lieshout. Wat voor gif er gebruikt is wordt nog onderzocht. Twee vogels zijn voor onderzoek naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Lelystad gestuurd.

Milieuprijs voor golfbaan Gendersteyn in Veldhoven

EJ 10/3 95

(Van een onzer verslaggevers)

VELDHOVEN - De Milieuprijs van de gemeente Veldhoven gaat naar de golfbaan Gendersteyn. Het Veldhovens Industrieel Contact heeft de golfbaan voorgedragen. Manager W. van den Akker nam de prijs gistermiddag in het gemeentehuis van Veldhoven in ontvangst.

B. en W. hebben de prijs in 1993 ingesteld. Er waren vier aanmeldingen binnengekomen. Een daarvan is M. Verrijp, die betrokken is bij het onderhoud van bossen en aanleg van poelen. J. van Zijl is natuurgids bij het IVN en J. Wouters heeft de zorg op zich genomen van een nestkastenproject in de bossen van Koningshof.

Gendersteyn krijgt de prijs omdat bij de aanleg zoveel mogelijk rekening is gehouden met natuur- en landschapselementen. Juryvoorzitter P. van Poppel, die tevens directeur is van de Brabantse Milieu Federatie, liet blijken wat verrast te zijn met de aanmelding. „Aan golfen is maatschappelijk gezien behoefte. Het is een prachtige sport, maar niet in natuurgebieden. In dit geval zijn landbouwgronden omgezet in natuur. Gendersteyn heeft meer waarde gegeven aan het gebied.”

De golfbaan is er bovendien in geslaagd de vroegere vuilnisstort op verantwoorde wijze weg te werken. Van Poppel vroeg zich wel af hoe het gesteld was met de toegankelijkheid van het terrein. Hij was zelf een kijkje wezen nemen op de baan. „Het eerste dat ik bij de ingang zag was een bord: Alleen voor leden en gebruikers.” Van den Akker antwoordde daarop dat de banen beschermd moeten worden tegen kinderen die over de velden gaan rennen. „Maar iedereen is van harte welkom.”

Wethouder L. Donkers van Milieu overhandigde hem de prijs. Golfbaanmanager Van den Akker was er zeer mee ingenomen. „We zijn van start gegaan met als doel snel groen op de grond te krijgen zodat we van start konden gaan. We zijn nu aan het kijken hoe we het riviertje de Gender in ere kunnen herstellen.”

Er loopt een verharde weg naar het golfpaviljoen. Bezoekers zijn op het terrein van harte welkom. Van den Akker: „Als er belangstelling is voor de natuur, dan kunnen er vragen gesteld worden aan het personeel. Die mensen zijn hooggeschoold.”

'Die mensen hebben iets van: als het nergens mag, doen we het overal', zegt een Brabantse politieman. Al dat najagen van wildcrossers in de natuur werd te duur. En dus besloten de politie en 32 gemeenten in zuidoost-Brabant een zeshonderd kilometer lang circuit voor de terreinrijders met motoren open te stellen. De milieu- en natuurbeschermers zijn verbijsterd. 'Het is echt absurd.'

door Frank Poorthuis

Korhoender moet uitkijken na akkoordje met de wildcrossers

GS willen geen route voor off-the-roadrijder

DEN BOSCH - Gedeputeerde Staten vinden een off-the-roadroute voor motoren langs en door natuurgebieden in Zuidoost-Brabant „een ongewenste ontwikkeling”. Ze willen daarom niet meewerken aan de totstandkoming van zo'n route, ook al omdat ze niet betrokken zijn geweest bij het sluiten van een convenant daarover. Begin vorig jaar is er tussen provincie en politie overlegd over de problemen rond off-the-roadmotoren in natuurgebieden. Suggesties van de politie om dit te gedogen zijn door de provincie van de hand gewezen. GS erkennen wel dat ze nauwelijks mogelijkheden hebben om er tegen op te treden.

ONGELOOF is nog de meest beheerste omschrijving van de reactie bij de Brabantse Milieufederatie op het plan om volgende maand een zeshonderd kilometer lang circuit in zuidoost-Brabant open te stellen voor het terreinrijden met motoren. De route voert langs en door bossen, akkers en een enkel natuurgebied.

'Dat kan toch helemaal niet. Daar zijn we absoluut tegen. Met *off the road*-motoren rijden, voor die sport is een dichtbevolkt gebied als Nederland gewoon niet geschikt. En als het moet: laat ze dan een vuilnisbelt afdekken en daarop te keer gaan. De druk op natuurgebieden is al groot genoeg', vindt de milieufederatie.

Grote, fel gekleurde motoren zijn het, *off the road*-motoren, met flinke schokbrekers en het bij enkele honderden cc's cilinderinhoud behorende ronkende geluid. Tussen de tien- en twintigduizend gulden kosten ze. Volgens de Nederlandse Vereniging De Rijwiel- en Automobiellindustrie (RAI) zijn er zo'n twintigduizend Nederlanders die dat geld er voor over hebben.

De meesten schaffen het voertuig volgens RAI-medewerker R. Gollé aan vanwege de 'sportieve en ruige uitstraling'. Maar ze doen er vervolgens weinig opwindends mee. In ieder geval niet dat waarvoor het voertuig gemaakt is: door mul zand rijden en over nauwelijks gebaande paden over hei en door bos. Het aantal motorrijders dat zich daarmee bezighoudt, is volgens de RAI 'nihil'.

De Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging (KNMV) kent wel veertienhonderd zogeheten OTR-rijders met een licentie, maar die doen mee aan geregistreerde wedstrijden op speciaal daarvoor geprepareerde weilanden en maïskakkers en zijn juist niet de doelgroep die ze in zuidoost-Brabant op het oog hebben. Dat zijn de 'wildcrossers', die de wedstrijden mijden en zich in de weekeinden meestal in groepjes in het bos of op de hei uitleven.

In Brabant hebben ze er volgens de Eindhovense politie zo'n achthonderd van. Een vasthoudend slag hobbyisten, dat zich niet graag dwars laat zitten. Hoewel het crossen op bospaden en heideterreinen in Brabant verboden is, stuitte de politie bij surveillances keer op keer op overtreders. 'Kennelijk bleef de

behoefte aan OTR-rijden bestaan', zegt politieman J. Beelen. 'Die mensen hebben iets van: als het nergens mag, doen we het overal.'

De politie en de 32 gemeenten in zuidoost-Brabant vonden dat de strijd tegen de wildcrossers veel te veel tijd en geld kostte (er werden bij de achtervolging van overtreders zelfs helikopters ingezet) en besloten daarom om het op een akkoordje te gooien. In samenspraak met de KNMV en de marechaussee werd een circuit uitgezet in de regio, waarop de OTR-rijders zich nu kunnen uitleven. De route was tot vandaag nog geheim. Maar om het akkoord te vieren, zal aanstaande zondag een eerste rit worden gehouden op de Oirschotse heide.

'Ik wist niet wat ik hoorde', zegt Loek Hilgers van de Brabantse Milieufederatie. De Oirschotse heide is van Defensie. Dat wil er een Compagnies Oefen Terrein (COT) van maken, waar natuurbeschermingsorganisaties fel tegen zijn. Er wordt nu een Milieu Effect Rapportage (MER) uitgevoerd.

Defensie heeft begin maart tijdens een van de hoorzittingen daarvoor nog gezegd dat er op het terrein niet mag worden gecrossed, stelt Hilgers. Naar zijn idee terecht. Het is een van de weinige gebieden in Nederland waar de korhoender nog voorkomt, naast de nachtzwaluw, de tapuit en de duinpieper. 'Crossen daar is schadelijk voor alle bodembroeders', stelt Hilgers, 'het is echt absurd.'

De Brabantse Milieufederatie staat in haar bezwaren tegen het openen van bossen en zandpaden voor terreinrijders niet alleen. In Gelderland en Drenthe bijvoorbeeld zijn de provinciebesturen bezig het illegale crossen aan banden te leggen. 'Het komt allemaal door het wegvallen van de veldpolitie', weet een woordvoerder van Gelderland. 'Er is te weinig toezicht.'

'Laat de mensen gaan wandelen, dat is gezonder en beter voor het bos', zegt een misnoemde Brabantse medewerker van Natuurmonumenten.

Maar volgens RAI-medewerker en motorrijder Gollé begrijpen de tegenstanders het gewoon niet: motorrijders zijn ook natuurliefhebbers; met de motor de natuur in trekken is gewoon de ultieme ervaring. 'Met een paar makkers op de motor de natuur in, uitrusten op een boomstam en een sigaartje opsteken. En dan weer verder.'

Vaccin ontwikkeld tegen ziekte van lyme

Door onze redactie wetenschappen
ROTTERDAM, 8 DEC. Amerikaanse onderzoekers van het bedrijf MedImmune in Gaithersburg, Maryland hebben een vaccin tegen de ziekte van lyme ontwikkeld. Het vaccin is bij muizen getest en beschermd de dieren tegen lyme-infectie na één door de neus gehaalde vaccindosis. MedImmune gaat het vaccin vervolgens op mensapen testen. Bij succes volgen proeven bij mensen. De MedImmune-onderzoekers berichten over hun lyme-vaccin in het nummer van het wetenschappelijke tijdschrift *Nature* dat vandaag verschijnt.

De ziekte van lyme wordt overgebracht door teken die zijn besmet met de bacterie *Borrelia burgdorferi*. Het percentage besmette teken varieert sterk met seizoen en lokatie, maar gemiddeld is ruim eentiende van de teken in Nederland *Borrelia*-drager. Een wandelaar die door struikgewas, hoog gras en varens in bosgebieden struikt kan teken oplopen. De diertjes zijn aanvankelijk een paar millimeter groot. Ze bijten zich vast in de huid van hun gastheer en laten na ongeveer een week, dik en volgezogen met bloed weer los. De bacterie dringt

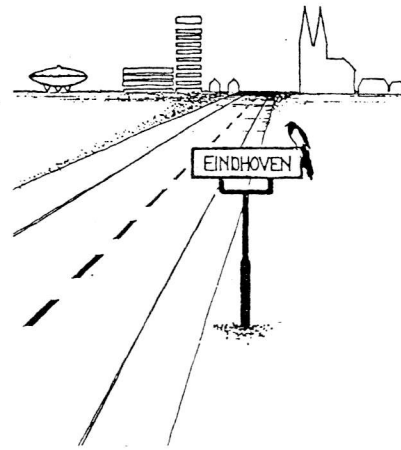
binnen als de teek bloed zuigt. Het eerste verschijnsel van een *Borrelia*-infectie is een rode, zich uitbreidende kring rond de plaats van de steek die na enige dagen verdwijnt. Het slikken van antibiotica voorkomt koorts, koude rillingen, vermoeidheid en hoofdpijn waar een deel van de geïnfecteerden anders na een paar weken last van krijgt. Zeldzaam zijn late complicaties zoals reuma, hartklachten of neurologische aandoeningen.

Het ontwikkelde vaccin kan vooral nuttig zijn voor boswerkers, kampeers en natuurliefhebbers. Het is gebaseerd op *Bacillus Calmette-Guerin* (BCG), een al oud vaccin tegen tuberculose met matige werking en bijwerkingen. BCG is een verzwakte bacterie die sterk lijkt op de echte tuberculosebaci. Door genetische manipulatie is aan BCG een gen van *Borrelia burgdorferi* toegevoegd. Het gen codeert voor een oppervlakte-eiwit van de lyme-bacterie waar mensen een afweerreactie tegen ontwikkelen. Het eiwit van de lyme-bacterie komt ook bij BCG in de bacteriewand te liggen, waardoor lyme-BCG als een vaccin werkt.

COMMENTAAR VAN ONZE MEDISCH MEDEWERKER

Artsen zijn vaak niet bekend met deze ziekte. Ben je gebeten door een teek noteer dan de datum in je agenda. Krijg je daarna klachten zoals de rode kring, ga dan naar je huisarts. Vertel dat je door een teek bent gebeten, wanneer dat was, en dat de klachten duiden op de ziekte van Lyme. Wijs de behandelend arts er dan op dat door het geven van antibiotica deze snel zullen verdwijnen. Helaas wordt dit nog wel eens geweigerd met complicaties tot gevolg (zie De Takkeling 2e jrg. no. 1).

Pieter Wouters

VOGELS VAN DE STAD

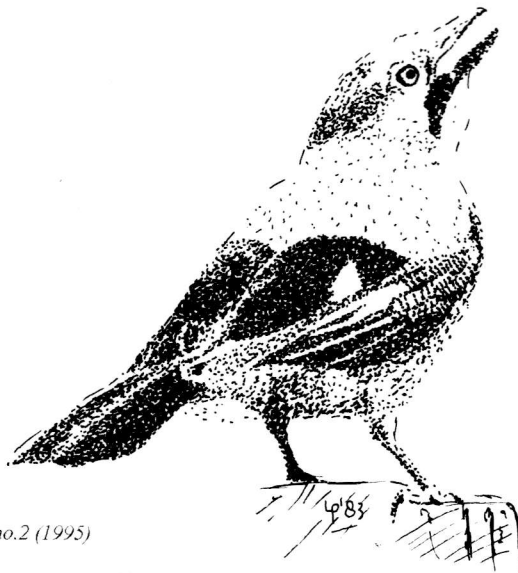
WILLEM VEENHUIZEN

BIJZONDERE WAARNEMINGEN EINDHOVEN; MEI 1994 - JANUARI 1995

<i>Datum</i>	<i>Aantal</i>	<i>Soort</i>	<i>Plaats, bijzonderheden</i>	<i>Waarnemer/ster</i>
060594	1	Fluiter	Grevenmacherhof dood tegen raam	SG
0705	1	Vlaamse Gaai	Gen. Stedmanstraat	WV HvB
1905	1	Bosrietzanger	Heempark/Genneperweg	WV
2505	1	Grasmus	Mathildelaan	WV
0306	1	Braamsluiper	Fuutlaan/Meerkollaan	WV
1006	1	Gr. Vliegenvanger	Fuutlaan/Parklaan	WV
1207	1vr.+2juv.	Tafeleend	Visplas Ekkersweijer	WV FdeB
2010	1	Havik	Fr. van Eedenplein	WV
1911	2	Veldleeuwerik	A.Fokkerweg, hoek A2	WV+Poelen- werkgroep
1911	1	Graspieper	A.Fokkerweg, hoek A2	WV+Poelen- werkgroep
2312	1	Boomkruiper	Bussele 32 tegen muur	WV
270195	1	Tjiftjaf	Heerbaan/Doornakker	WV
3101	28	Aalscholver	Aqua Best	WV FdeB
3101	1 vr.	Brilduiker	Aqua Best	WV FdeB
3101	2000	Kauw	Aqua Best foeragerend op talud	WV FdeB

Afkortingen van de waarnemers/sters; SG: Stephan Geerts, WV: Willem Veenhuizen, HvB: Helma van Beek, FdeB: Fred de Blom.

Met dank aan iedereen die waarnemingen heeft ingezonden.

VOOR U GELEZEN

JAN WOUTERS

In BTO News van januari-februari 1995 staat een analyse van terugmeldingen van geringde Watersnippen en Houtsnippen. Deze analyse werd uitgevoerd om een indruk te krijgen van de grootte van de jachtdruk op de Europese populaties van deze soorten. De omvang van de populaties van deze snippesoorten is niet goed bekend, evenmin als de hoeveelheid vogels die geschoten wordt. Daarom is de analyse van ringgegevens een goede manier om toch wat inzicht te krijgen in het aandeel van de jacht in de sterftcijfers.

In 1988 werd de Europese populatie van de Watersnip geschat op ongeveer 500.000 paar met een afnemende tendens in grote delen van Europa. De Houtsnippenstand werd geschat op 400.000 'paar' en is stabiel of plaatselijk toenemend. Beide soorten zijn echter moeilijk te tellen en de grootste broedpopulaties komen voor in de afgelegen delen van Zweden en Finland. Dus dat blijft natte-vingerwerk.

De herfsttrek leidt tot grote winterconcentraties van beide soorten in de Lage Landen, Frankrijk en Groot-Brittannië, en op het Iberisch schiereiland voor de Watersnip. De vragen die men wilde beantwoorden waren: waar is de jachtdruk het hoogst in Europa, waar komen de geschoten vogels vandaan en hoe is de jachtdruk de laatste decennia veranderd.

In deze eeuw zijn er minstens 95.000 Watersnippen geringd en zo'n 15.000 Houtsnippen. Hiervan zijn er meer dan 6000 Watersnippen en bijna 2000 Houtsnippen teruggemeld aan de diverse ringcentrales. Er werden gegevens gebruikt van 19 verschillende Europese ringcentrales. Al deze terugmeldingsgegevens (bijna) zijn samengebracht in de EURING databank, die zich bevindt in het Instituut voor Oecologisch Onderzoek te Heteren.

Door per regio te kijken wat de verhouding is tussen het percentage terug-

meldingen veroorzaakt door de jacht ten opzichte van het percentage niet-jacht terugmeldingen, kan men zien waar er naar verhouding veel terugmeldingen komen van geschoten vogels. Voorwaarde is dan wel dat de meldkans van geschoten vogels niet varieert tussen de verschillende regio's. In vrijwel heel het betrokken gebied zijn beide soorten snippen legaal bejaagbaar. Er is daarom geen reden om aan te nemen dat jagers in sommige landen ringen van geschoten vogels minder zullen melden dan in andere landen.

Meer dan de helft van de geschoten snippen is minder dan een jaar oud. Tachtig procent van de geschoten Watersnippen werd gedood in de maanden september tot en met februari, en driekwart van de geschoten Houtsnippen van november tot en met januari. Dat komt overeen met het jachtseizoen op deze soorten. Dat betekent dat er dus ook buiten dat seizoen nog op deze vogels geschoten wordt.

Watersnip

Van alle als geschoten teruggemelde Watersnippen is meer dan veertig procent gedood in Frankrijk. Daar is de jachtdruk op de Watersnip het grootst. Dit blijkt ook nog eens uit de verhouding tussen wel geschoten en niet geschoten terugmeldingen, die daar ook het hoogste is. Groot-Brittannië/Ierland is tweede met een vijfde van de gevallen, Spanje/Portugal derde met dertien procent. Nederland/België komen daarna met tien procent van alle geschoten Watersnippen. In deze groep landen lijkt de jachtdruk lager te zijn dan in Frankrijk aangaande op de lagere verhouding wel of niet geschoten terugmeldingen. (Voor Spanje/Portugal is deze verhouding niet gegeven.)

De Britten schieten vooral op eigen vogels, die voornamelijk standvogel of korte afstand trekker zijn, aangevuld met die uit Scandinavië en Midden Europa. Van

deze regio's en van Nederland/België wordt veertig tot vijftig procent in Frankrijk geschoten.

Houtsnip

Van alle als geschoten teruggemelde Houtsnippen is de helft gedood in Groot-Brittannië/Ierland. Voor het overgrote deel zijn dat weer eigen vogels. Van de Britse snippen wordt maar 4 procent buiten Groot-Brittannië/Ierland geschoten. Die populatie trekt dus nauwelijks. Iets meer dan tien procent van de op de Britse eilanden geschoten geringde Houtsnippen zijn afkomstig uit Fennoscandinavië. Bijna de helft van de Scandinavische, Oost-Europese en Nederlands/Belgische vogels wordt in Frankrijk geschoten. Dat land zorgt voor ruim een vijfde van de geschoten teruggemelde Houtsnippen. Nederland/België en

Midden-Europa leveren ieder nog zeven procent van die terugmeldingen.

Gelet op de verhouding tussen wel geschoten en niet geschoten terugmeldingen is de jachtdruk in Frankrijk het hoogst, gevolgd door Groot-Brittannië/Ierland. Het laagst is de jachtdruk op de Houtsnip in Fennoscandinavië

Sinds de vijftiger jaren is in de meeste Europese regio's het aandeel geschoten vogels bij de terugmeldingen voor beide soorten gedaald. Vooral in de jaren '60 en '70 is die daling opgetreden. Als aangenomen mag worden dat de meldkans hetzelfde is gebleven, dan betekent dat dat de jachtdruk is afgenomen. Het feit dat het terugmeldingspercentage van de niet geschoten snippen niet is gedaald wijst ook in die richting.

VOGELVARIA

STOKOUDE HEGGEMUS

Op 18 februari 1995 kwam de buurman bij ons aan dat er een geringd dood vogeltje bij hem op de inrit lag. Het bleek een Heggemus te zijn die zonder aanwijsbare doodsoorzaak onder de coniferen lag. Vers dood.

Aan het ringnummer: A630433 zag ik al wel dat het een oude vogel moest zijn. De letter van die ringmaat is al lang veranderd. Ik had hem geringd op 18 oktober 1986 als een eerste kalenderjaar vogel bij mij in de tuin. Hij heeft zijn ring 8 jaar en 4 maanden gedragen, en zou dit jaar dus 9 jaar worden.

Al die tijd heeft hij waarschijnlijk bij mij in de buurt gewoond. In die ruim 8 jaar heb ik hem 18 keer teruggevangen. Elk jaar minstens een keer. Het bleek een mannetje te zijn, iets wat in de hand goed te zien is in het voorjaar. In 1991 heeft hij zijn territorium waarschijnlijk vlak bij het net gehad, want toen heb ik hem vijf keer gevangen.

De vangstverdeling over de maanden is zeer ongelijk. Het vaakst is hij teruggevangen in de maand maart: zes keer. Dan zat hij natuurlijk achter de vrouwtjes en rivalen aan, en dan vergeet je dat net te ontwijken. In februari, juli, augustus en november heb ik hem nooit teruggevangen en in september en oktober elk maar een keer. In de overige maanden heb ik hem twee keer gevangen.

Volgens Cramp (1988) *The Birds of the Western Palearctic*, Vol 5, is de oudst geregistreerde Heggemus 9 jaar oud geworden. Daar zat A630433 al aardig dicht bij. Het is dan ook goed mogelijk dat hij in zijn slaap onwel is geworden van de ouderdom, en 's nachts dood uit zijn conifeer is getuimd. In elk geval is de stamvader van veel Heggemussen bij mij in de buurt weggevallen.

Jan Wouters

BOSUILPROOIEN

Zoals de meeste lezers wel zullen weten, broedt er op Koningshof in een van de nestkasten een Bosuil. Het is bekend dat predatoren makkelijk overschakelen naar voedsel wat veelvuldig aanwezig is. Zo vonden we bij de nestkasten controle van 11 maart jl. als prooi een Sijs. Natuurlijk niet erg verwonderlijk met die sijn-invasie van februari-maart. Ook lagen er nog resten van een Merel, vinkachtigen en 2 Veldmuizen in de kast.

Tijdens het ringen van de jongen op 25 maart lagen er ook nog de resten van een Torenvalk in de kast! Onder andere een vleugel en de staartveren.

Pieter Wouters

WAARNEMING VAN EEN ROODMUS IN DE KEMPEN

Op weg naar landgoed 'de Utrecht' en de Landschotse Heide fietste ik op 14 augustus 1994 weer eens op de Papenakkers te Hulsel. Ter hoogte van een boerderij, net na het bosje, vloog er een groepje Vinken en Kneuen met een vogel met een rode stuit ertussen over de weg. Na de eerste verbazing ben ik de voederkuilen en ruige slootkantjes in de buurt gaan afzoeken. Dit leverde al snel succes op, de groep zat druk te foerageren in een ruige akkerrand. Een deel van de groep zat op een draad erboven en daar tussen bevond zich ook 'mijn' vogel: een overduidelijk mannetje Roodmus!

Het was duidelijk een mannetje vanwege de rode kop, borst en eerder genoemde stuit. Toen de vogel later in de rand van het bosje ging zitten konden enkele dia's gemaakt worden.

Voor zover ik weet is dit de tweede Kempische waarneming. De eerste betrof een zingend mannetje bij Hanevoet enkele jaren geleden (Frank Neijts via Tom).

Pierre van de Wielen

WITTE ZWARTE KRAAI

Op 26 maart jl. zag ik ter hoogte van de Donksbergen langs de provinciale weg Reusel - Eersel een lichte vogel zitten. Snel gekeerd en verrekijker onder de autobank vandaan getoverd. Het bleek een Zwarte Kraai te zijn. Echter niet zwart maar grotendeels wit/grijs met in de vleugel enkele zwarte pennen en rond de snavel ook enig zwart.

Het verbaasde me ook dat de vogel duidelijk gepaard was met een zwarte Zwarte Kraai. Dit omdat mijn ervaring bij (gedeeltelijk) albino vogels er een is van 'jij ziet er anders uit dus pas je niet in de groep'.

Nu maar opletten of er kleine Witte Kraaien worden geboren.

Pieter Wouters

WIST U DAT . . .

- Ik eigenlijk weinig stof heb om over te schrijven.
- Je dan twee dingen kunt doen.
- A. je slaat 'Wist u dat...' een keertje over (hoewel).
- B. je gaat maar eens een keer wat zwetsen.
- Degenen die niet tegen zwetsen kunnen, nu moeten stoppen met lezen.
- Zich over de komende regels niemand op de teentjes getrapt hoeft te voelen.
- Ik nu ga zwetsen over de TC.
- De TC de tentoonstellingscommissie is.
- Deze commissie bestaat uit 11 leden, twee vrouwtjes en negen mannetjes adult.
- Het bestuur van de TC bestaat uit 11 leden.
- Deze mensen zeer hard werken en hebben gewerkt.
- De VWG door de TC nu in het bezit is van o.a. een computer, een prachtig info-paneel, uniek kaartmateriaal, papiersnijder etc. etc.
- Er door de TC. voor de VWG in 1994 ook een aardige financiële injectie is geweest.
- Er in 1994 veel publiciteit is geweest via radio, dag- en weekbladen.
- Dit alles zich in 1995 aan het herhalen is.
- Dit komt door verhuur van de tentoonstelling aan het MEC te Eindhoven.
- Er dus in 1995 weer een financiële injectie is voor de VWG van de TC.
- Ook dit jaar er weer heel wat staat en stond in dag- en weekbladen.
- Het heel verheugend is, dat dit jaar ook mensen van buiten de TC. meewerken.
- Dit gebeurt in de vorm van het houden van een lezing of het leiden van een excursie.
- Wij van de TC. deze mensen heel hartelijk bedanken voor hun geweldige medewerking.
- Dit alles de hele VWG ten goed komt.
- Dit ook HET doel is van de TentoonstellingsCommissie (hoewel).
- Ik nu bedenken, einde gezwets, begin van geklets.

Hou doe,

PIET

VOGELREVALIDATIE-CENTRA IN DE KEMPEN :

J. F. Mollen
Vinklaan 5
5561 TL Riethoven
04970-4025.

L.J.Th.M. Smulders
Korfvlechterwei 4
5551 SW Valkenswaard
04902-12196.

STEUNPUNT ROOFVOGELVERVOLGING:

Vogelasiel Someren tel. 04937-93564.

ADRESSEN BESTUURSLEDEN :

Voorzitter: Peer Busink
Beekersberg 5
5066 CT Moergestel. 04243-3699.

Secretaris: Jan Kolsters
Van Nuenenstraat 96
5503 CL Veldhoven. 040-538248.

Penningmeester: Huub Knubben
Sansovinostraat 24
5624 JX Eindhoven. 040-460363.

Biologisch
secretariaat: Hans Hermans
Provincialeweg 138
5503 HK Veldhoven. 040-547152.

Opvang
nieuwe leden: Pieter Wouters
Lensheuvel 37
5541 BA Reusel. 04976-43049.

Algemeen lid: Willem Veenhuizen
Bussele 32
5641 PB Eindhoven. 040-816913.

INHOUD: jaargang 21 no. 2 (1995)

Peer Busink	Weidevogelbescherming in De Kempen: het begin is er.	1
Fred de Blom	Broedvogelinventarisatie van Mirandolles Heike in 1994.	4
Hans Hermans & Pieter Wouters	De grote kaart: losse waarnemingen van broedvogels in 1993 en 1994.	6
Peer Busink	Ekkersweijer wel en wee in 1994.	11
Wil Beeren	SOVON-nieuwsbrief district 16: Oost-Brabant.	14
Huib Knubben	Knipselkrant.	20
Willem Veenhuizen	Vogels van de stad: bijzondere waarnemingen Eindhoven; mei 1994-januari 1995.	27
Jan Wouters	Voor U gelezen.	28
VOGELVARIA		
Jan Wouters	Stokoude Heggemus.	30
Pieter Wouters	Bosuilprooien.	30
Pierre van de Wielen	Waarneming van een Roodmus in de Kempen.	31
Pieter Wouters	Witte Zwarte Kraai.	31
Piet van Happen	Wist U dat...	32

Tekeningen: E. van Asseldonk
M. Bakermans
H. Bierens
L. Peeters